

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.1 ความหมายของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.2 แนวคิดและหลักการในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.3 ความเป็นมาของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงในประเทศไทย
  - 1.4 ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.5 ลักษณะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.6 เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
  - 1.7 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง และแนวทางในการนำวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงไปใช้ในการเรียนการสอน
  - 1.8 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.2 หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.3 แนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เจตคติ
  - 3.1 ความหมายของเจตคติ
  - 3.2 องค์ประกอบของเจตคติ
  - 3.3 การเกิดเจตคติและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ
  - 3.4 การวัดเจตคติ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1. ความหมายของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic assessment) เป็นกระบวนการวัดผลและสังเกตผลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการประเมินผลความสามารถทางด้านต่างๆ ของผู้เรียน โดยมุ่งประเมินจากการปฏิบัติจริงมากกว่าการประเมินจากผลการทดสอบด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายที่ต่างกันและคล้ายกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 4) ให้ความหมายการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic assessment) ว่าเป็นการประเมินการกระทำ การแสดงออกหลายๆ ด้านของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน หรือสถานที่อื่นๆ นอกโรงเรียน โดยครูไม่ได้จัดสถานการณ์ มีลักษณะเป็นการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ

สุวิทย์ มูลคำ (2540, หน้า 2) ให้ความหมายการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ว่าเป็นกระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากผลงานและวิธีการที่นักเรียนทำเพื่อเป็นพื้นฐานการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินตามสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินทักษะพื้นฐาน แต่จะเป็นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกจากการปฏิบัติในสภาพจริงซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

จริฎ คำยัง (2540, หน้า 2) การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่ไม่เน้นการประเมินทักษะพื้นฐาน (skill assessment) แต่จะประเมินทักษะการคิดอย่างซับซ้อน ของนักเรียน (complex thinking skill) ในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการประเมินตนเอง ความพยายามในความร่วมมือ (cooperative effort) ซึ่งคล้ายคลึงกับโลกของงานจริงภายนอกโรงเรียน (world of work)

หน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 12 กรมสามัญศึกษา (2541, หน้า 6) การประเมินตามสภาพจริงหมายถึง กระบวนการสังเกตการบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากผลงานและวิธีการที่นักเรียนทำเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจในการศึกษาผลกระทบที่มีต่อ นักเรียนเหล่านั้น ซึ่งจะไม่เน้น การประเมินทักษะพื้นฐานแต่เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน และการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา การแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติตามสภาพจริงทั้งยังเน้น ในการประเมินการพัฒนาการเรียนรู้ ของนักเรียน จากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการจัดการเรียน การสอนดังกล่าวผู้เรียน เป็นผู้ค้นพบ และสร้างองค์ความรู้ทั้งยังมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นุชานา เหลืองอังกู (2541, หน้า 2) การประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) ได้แก่การประเมินผลที่ดำเนินไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยกิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดตามความสนใจของผู้เรียนและสอดคล้องกับชีวิตจริง รวมทั้งเน้นการปฏิบัติที่ใช้ความคิดในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ขณะเดียวกัน ก็ใช้เทคนิคการประเมินผลที่หลากหลายวิธีเพื่อให้เห็นถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และคณะ (2542, หน้า 10) การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการสังเกต การบันทึก หรือตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานของนักเรียน ซึ่งนักเรียนได้กระทำ การประเมินแบบนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งครูสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสอนนักเรียนรายบุคคล

ศิริชัย กาญจนวาสี (2546, หน้า 13) การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียน ในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนอง โดยการแสดงออกมา ลงมือกระทำหรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพจะเป็นการสะท้อนภาพ เพื่อลงข้อสรุปถึงความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด น่าพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จใด

ศิริเดช สุชีวะ (2546, หน้า 60) การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือสถานการณ์ในสภาพที่แท้จริงหรือใกล้เคียงชีวิตจริง ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่ซับซ้อนและเป็นองค์รวม

เอมอร จังศิริพรภรณ์ (2546, หน้า 144) การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) เป็นการประเมินผลการปฏิบัติที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำตามความสนใจและความถนัด ซึ่งมีลักษณะต่อเนื่อง โดยที่การประเมินสภาพจริงจะมีความถูกต้องเหมาะสมมาก ถ้าประเมินผลในสภาพการณ์ที่คล้ายสภาพจริงมาก

เอกรินทร์ สัมहाคาล และ สุปรารธนา ยุคตะนันท์ (2546, หน้า 12) การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) เป็นกระบวนการวัดผลและสังเกตผลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการประเมินผลความสามารถทางด้านต่างๆ ของผู้เรียนโดยมุ่งประเมินจากผลงานที่ปฏิบัติจริง มากกว่าการประเมินจากการทดสอบด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ และเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริงต้องมีผลสัมพันธ์กับพฤติกรรมและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (real world) ของผู้เรียน

สรุปล การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ที่ผู้เรียนแสดงออกทั้งในและนอกห้องเรียน โดยใช้เครื่องมือวัดหลายวิธี เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบสภาพจริง แฟ้มสะสม

งาน หรือเครื่องมืออื่นๆที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการประเมินแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อดัดสินและกำหนดคุณค่าให้สิ่งๆที่วัดนั้น

2. แนวคิดและหลักการในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

แนวคิดของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความสามารถที่เป็นจริง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ดังต่อไปนี้ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2546, หน้า 14-15)

1. การปฏิบัติในชีวิตจริงสามารถถ่ายโยงไปสู่สถานการณ์ใหม่ดีกว่าการนำความรู้จากการเรียนรู้ทั่วไปที่ไม่ใช่สภาพชีวิตจริง

2. นักเรียนใช้ความคิดและปฏิบัติอย่างมีความหมายต่อตนเอง เนื่องจากนักเรียนคิดงานเอง และปฏิบัติตามความคิดของตนเอง ย่อมทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จเพื่อจะได้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากแนวคิดและการปฏิบัติ

3. กระตุ้นให้นักเรียนอยากคิด อยากทดลอง/ปฏิบัติ การกำหนดปัญหาที่ท้าทายและเป็นไปได้ในชีวิตจริง นอกจากจะมีความหมายต่อนักเรียนแล้ว ยังทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายที่จะคิดและอยากทำ

4. เน้นให้นักเรียนคิด และปฏิบัติด้วยแนวทางของตนเอง แนวคิดนี้มุ่งให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองปฏิบัติในสิ่งที่ชอบตั้งนั้นการกำหนดงาน ควรเปิดกว้างให้นักเรียนมีอิสระในการคิดไม่ควรเป็นงานที่ทำตามคำสั่ง เพราะจะไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

5. ส่งเสริมให้นำความรู้จากหลายเนื้อหาหลายวิชามาประยุกต์ใช้ให้เป็นธรรมชาติของชีวิตจริงที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะใช้ทักษะย่อย ๆ กับเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้จากหลากหลายวิชา มาบูรณาการเข้าด้วยกัน

หลักการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงพอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 183)

1. การประเมินผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจะไม่เน้นการประเมินทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงาน แต่เน้นความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการประเมินตนเองทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

2. การประเมินผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติเป็นการประเมินผล ความก้าวหน้าของนักเรียน

3. การประเมินผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ เป็นการสะท้อนให้เห็นการสังเกตสภาพงานปัจจุบันของนักเรียนและสิ่งทีนักเรียนได้ปฏิบัติ

4. การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติเป็นการผูกติดนักเรียนกับงานที่เป็นจริง โดยพิจารณาจากงานหลาย ๆ ชิ้น

5. ผู้วัดและประเมินผลควรมีหลายคน โดยจัดให้มีการประชุมระหว่างกลุ่มผู้ประเมิน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน
6. การวัดผลสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติต้องดำเนินการไปพร้อมๆกับการเรียน การสอนอย่างต่อเนื่อง
7. นำการประเมินตนเองมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลตามสภาพจริง
8. การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ควรมีการประเมินทั้งสองลักษณะคือ การประเมินที่เน้นการปฏิบัติและการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน โดยมีขั้นตอนในการประเมินตามสภาพที่แท้จริงดังนี้ คือ
  - 8.1 ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ โดยวิเคราะห์จากหลักสูตร กลาง หลักสูตรท้องถิ่น และคู่มือการเรียน
  - 8.2 ทำความชัดเจนกับลักษณะและความหมายของผลสัมฤทธิ์
  - 8.3 กำหนดแนวทางของงานที่จะต้องปฏิบัติ โดยจัดเป็นงานที่ทุกคนต้องทำ และงานที่ทำตามความสนใจ
  - 8.4 กำหนดรายละเอียดของงาน
  - 8.5 กำหนดกรอบการประเมิน (ทำแผนผังการประเมินผลที่แสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหากับพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน)
  - 8.6 กำหนดวิธีการประเมิน อาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้
    - 8.6.1 การสังเกต
    - 8.6.2 การสัมภาษณ์
    - 8.6.3 การตรวจงาน
    - 8.6.4 การรายงานตนเองของนักเรียน
    - 8.6.5 การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง
    - 8.6.6 การใช้แบบทดสอบเน้นการปฏิบัติจริง
    - 8.6.7 การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน
  - 8.7 กำหนดตัวผู้ประเมิน (ควรมีใครบ้าง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง)
  - 8.8 กำหนดเกณฑ์การประเมิน

นอกจากนี้จากวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการกำหนดภาระงานเพื่อให้เป็นวิธีการที่เน้นกระบวนการให้สอดคล้องกับชีวิตจริงควรมียึดหลักดังนี้

  1. เน้นการปฏิบัติ
  2. อยู่บนพื้นฐานของชีวิตจริง
  3. ใช้ความคิดที่ซับซ้อนและความสามารถในระดับสูง

4. มีวิธีคิดและการปฏิบัติที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดแนวทางของตนเอง
5. การเรียนการสอนและวัดประเมินผลเกิดขึ้นพร้อมกัน
6. ใช้ข้อมูลจากหลายบริบท จากการวัดหลายวิธีและใช้เครื่องมือวัดและประเมินหลายชนิดประกอบกัน

ในการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน มีหลักการที่เป็นหลักการพื้นฐานในการจัดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 5-7)

1. หลักเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
  - 1.1 นักเรียนมีความสามารถ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเชื่อในสิ่งที่ได้เรียนรู้
  - 1.2 การจัดประสบการณ์ที่ดีจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถกำหนดทิศทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง
  - 1.3 เด็กสามารถสร้างความรู้ขึ้นได้ถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการจัดสื่อที่มีความหมาย รวมทั้งสถานการณ์ที่เป็นจริง
  - 1.4 เด็กจะมีพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
  - 1.5 เด็กเล็กๆ ต้องการพร้อมกันโดยรวมทั้งตัว
2. หลักการเรียนรู้
  - 2.1 การเรียนรู้จะเกิดจากรูปธรรมไปสู่นามธรรมได้โดยใช้วิธีการสำรวจได้ตามการเพิ่มพูนสภาพแวดล้อมและบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สภาพทางสังคมที่จะกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้ใหญ่เป็นผู้เสริมแรงด้วยการชี้แนะ
  - 2.2 เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วย่อมฝังลึกเข้าไปในจิตใจ
  - 2.3 มีความหลากหลายทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น ทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกาย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอื่น ๆ
  - 2.4 การเรียนรู้ทั้งหมดจะมีพื้นฐานมาจากเด็กเล็ก
3. หลักแห่งความรู้
  - 3.1 ความรู้เกี่ยวกับรากฐานทางภาษา ความเชื่อและวัฒนธรรมที่ต่างกัน
  - 3.2 มีความรู้หลากหลายสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น
  - 3.3 ทั้งผลผลิตและกระบวนการที่สำคัญต่อการได้มาซึ่งความรู้
  - 3.4 กระบวนการแก้ปัญหาจะช่วยให้ความรู้คงอยู่มากกว่าการท่องจำ
  - 3.5 ความรู้ใหม่ๆ จะเสริมสร้างขึ้นต่อจากความรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

ชีวิต

3.6 ในสถานการณ์ที่มีความหมายต่อตัวนักเรียนจะช่วยเสริมสร้างความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.7 การเสริมสร้างพัฒนาความรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.8 ไม่มีความรู้ใดที่จะคงที่ได้ จึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องแสวงหาเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาและทุกสถานการณ์

4. หลักการสอน

4.1 ครูจะต้องมีการฝึกฝนทักษะเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการสอนกับเด็กเล็กๆ

4.2 เป็นการสอนที่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าเน้นทักษะกระบวนการท่องจำสาระตามหลักสูตร

4.3 การสอนจะเน้นการฝึกฝนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ

4.4 การสอนจะต้องพัฒนาการค้นคว้า ศึกษาวิจัยหาความรู้ใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กและพัฒนาการของการเรียนรู้

4.5 การสอนจะรับผิดชอบในการเสริมสร้างความรู้ในทุกๆ สาขาวิชา

4.6 การสอนจะต้องยอมรับความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน

4.7 การสอนและการประเมินต้องดำเนินไปพร้อมกัน เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด

5. หลักของการวัดและประเมินผล

5.1 การวัดและประเมินผลโดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มให้คุณค่าน้อยมาก

5.2 การวัดผลสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติมิใช่สะท้อนขนาดปริมาณความรู้แต่จะเป็นการสะท้อน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและความสามารถที่ปรากฏออกมา

5.3 การวัดสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ มีรากฐานความเป็นวิทยาศาสตร์ ในการให้รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้

5.4 การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จะให้ข้อมูลที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับผู้เรียนรวมทั้งกระบวนการเรียนรู้

5.5 การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ต้องคำนึงถึงสติปัญญาที่แตกต่างกัน วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันในบริบทที่จัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันจะสะท้อนความเข้าใจในความแตกต่างของมนุษย์ได้ดีที่สุด

5.6 การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติมีรากฐานมาจากพัฒนาการของเด็กจะสามารถพยากรณ์การแสดงออกต่อไปข้างหน้าได้อย่างเที่ยงตรง

5.7 คุณภาพของการวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติมีความเป็นปรนัยและความเชื่อมั่นเกี่ยวกับความสามารถของผู้เรียน

5.8 การพัฒนาการวัดและประเมินผลที่ดีจะสืบเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรที่ดี ซึ่งจะต้องทำไปพร้อมกัน

5.9 การวัดผลตามสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนสะท้อนเป้าหมายและแนวทางในการประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดและหลักการในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า เป็นการประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าการแสดงผลออกของนักเรียนแต่ละคนบนรากฐานทางทฤษฎีตามพฤติกรรมการเรียนรู้ แล้วทำการประเมินผล ในด้านหลักสูตรจะต้องพัฒนาการไปพร้อมกับการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยการเรียนการสอน การประเมินผลจะต้องหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันและการวัดผลและประเมินผลต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในขณะที่กำลังเรียนและเป็นการเรียนโดยการปฏิบัติจริง สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริงของผู้เรียน

3. ความเป็นมาของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงในประเทศไทย

แต่เดิมนั้นการวัดและประเมินผลมักจะถูกใช้เพียงเพื่อ “การตัดสินผล” เป็นหลัก อันนำมาซึ่งความรู้สึกในทางลบของผู้เรียนต่อการวัดและประเมินผลที่เป็นเหมือน“การตรวจสอบและตัดสิน” มากกว่าจะเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียน ในระยะหลังจึงมีความตระหนักในคุณค่าของการวัดและประเมินผลที่มีต่อการพัฒนาทั้งตัวผู้เรียน ผู้สอน และการจัดการศึกษาในภาพรวม ซึ่งการที่จะทำให้เกิดคุณค่าดังกล่าวจะต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกระบวนการวัดและประเมินผลเป็นอย่างมาก (ศิริเดช สุชีวะ, 2546, หน้า 53) ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการวัดผลแบบเดิมมาเป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการกำหนดจุดเน้น การพัฒนาในปี 2540 เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดได้นำไปปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 1-3)

ให้มีการเปลี่ยนแปลงจากการวัดผลและประเมินแบบเดิมมาใช้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง โดยลดความสำคัญของการใช้ข้อสอบ เพิ่มการสังเกตพฤติกรรมและการรวบรวมแฟ้มผลงานนักเรียน โดยเสนอแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1. พัฒนาครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยเน้นการประเมินผลจากการสังเกตและแฟ้มสะสมผลงาน
2. ลดสัดส่วนของการวัดและประเมินผลแบบปรนัยเลือกตอบโดยเน้นการประเมินผลพฤติกรรมกระบวนการและการปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อพัฒนานักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน

3. โรงเรียนใช้ระบบบันทึก โดยรวบรวมผลงานนักเรียนเป็นรายบุคคล และพิจารณา นำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. มีการนิเทศอย่างจริงจัง ให้โรงเรียนดำเนินการวัดและประเมินผลตามแนวทาง การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการวัดผลประเมินผลมีดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 14)

หมวดที่ 4 แนวทางจัดการศึกษา

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการ ของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่กันไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบ การศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อและให้นำผล การประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

4. ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ทรงศรี ดุ่นทอง (2545, หน้า 116-118) ได้สังเคราะห์เอกสารต่างๆ พบว่าการประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่เน้นการทำความเข้าใจเหตุการณ์และกระบวนการ เรียนรู้ของนักเรียนทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งได้รูปแบบการประเมินที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่ สำคัญ 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นของการกำหนดเป้าหมาย หรือผลที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียนเป็น ขอบเขตขั้นต่ำ ในการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำหนดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนทุกคนควรจะ เรียนรู้ และสามารถทำได้โดยกำหนดมาจากหลักสูตรความสนใจของนักเรียน และความต้องการ ของชุมชนหรือท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ขั้นของการกำหนดภาระงานการเรียนรู้ตามสภาพจริงซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการ ให้นักเรียนปฏิบัติหรือเรียนรู้ เพราะเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีประโยชน์อย่างแท้จริง ต่อนักเรียน โดยนักเรียนต้องใช้ทักษะความรู้ความคิดระดับสูง หรือใช้การสืบสวนสอบสวน (inquiry) ในการปฏิบัติ โดยผลจากการปฏิบัติต้องสามารถสะท้อนผลที่ต้องการให้เกิด แก่นักเรียนได้อย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ขั้นของการกำหนดเกณฑ์การประเมิน (rubric score) ที่สามารถสะท้อนทุก มิติของเป้าหมายที่ต้องการประเมิน หรือเป้าหมายการเรียนรู้ ที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียน ครอบคลุมความสามารถที่แท้จริงของบุคคล และสะท้อนให้เห็นพัฒนาการ ในการปฏิบัติงาน ของผู้ปฏิบัติได้

ขั้นที่ 4 ขั้นของการกำหนดลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยให้นักเรียนปฏิบัติภาระงานที่สะท้อนให้เห็นการใช้ความรู้ความคิดระดับสูง ความลุ่มลึกหรือความลึกซึ้งในความรู้ การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์นอกห้องเรียน การสื่อสารสาระสำคัญในเชิงวิชาการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติภาระงานได้อย่างชัดเจน และชุมชนให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 5 ขั้นของการประเมินการปฏิบัติภาระงานตามสภาพจริงจากแฟ้มสะสมงาน (portfolio) หรือโครงการ (project) ที่นักเรียนจัดทำขึ้น เพื่อเป็นหลักฐานที่สะท้อนการเรียนรู้หรือผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการปฏิบัติภาระงานตามสภาพจริง หรือผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริงโดยใช้เกณฑ์การประเมิน

ขั้นที่ 6 ขั้นของการลงสรุปความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะของนักเรียน เพื่อรายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเพื่อวางแผนพัฒนากระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

5. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินต้องเป็นเกณฑ์ประเมิน “แก่นแท้” (essentials) ของการปฏิบัติมากกว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่สร้างขึ้นจากผู้ใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ เกณฑ์ที่เป็นแก่นแท้เป็นเกณฑ์ที่เปิดเผยและรับรู้กันอยู่ในโลกของความเป็นจริงทั้งตัวนักเรียนและผู้อื่นไม่ใช่เกณฑ์ที่เป็นความลับปกปิดอย่างที่มีการประเมินแบบดั้งเดิมมาช้านาน การที่ให้นักเรียนรู้ว่าตนต้องทำภารกิจอะไรและมีเกณฑ์อย่างไร การเปิดเผยเกณฑ์การประเมินไม่ใช่เป็นการ “คดโกง” ถ้าภารกิจนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ปฏิบัติจริง แต่ถ้าภารกิจที่ให้ทำเป็นการหาคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว เช่น ข้อสอบแบบเลือกตอบ การเปิดเผยคำตอบก่อนย่อมไม่ควรทำ การประเมินในสภาพจริงที่มีการเปิดเผยเกณฑ์ไว้ก่อนนั้นถือว่าการเรียนของผู้เรียนและการสอนของผู้สอนนั้นจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน เมื่อครูและนักเรียนต่างรู้ล่วงหน้าว่าการประเมินจะเน้นที่จุดใด ตัวอย่างเช่น รู้ว่าจะวัดจากความสามารถในการแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถใช้หลักฐานอ้างอิงในการเขียนเรียงความ เพื่อชักจูงใจให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญในหัวข้อที่เขียนเรียงความ กรณีนี้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะได้รู้ว่าจะส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างไร

ในแต่ละภารกิจจะมีเกณฑ์ซึ่งระบุตามมาตรฐานของการปฏิบัติที่แจ่มชัดและโปร่งใส เกณฑ์จะสะท้อนมุมมองที่หลากหลายของภารกิจที่มีความซับซ้อนมากกว่าจะย่อหรือสรุปออกมาให้เห็นได้เพียงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว เนื่องจากเกณฑ์เป็นเรื่องที่นำมาจาก การปฏิบัติ เกณฑ์จึงเป็นข้อชี้แนะสำหรับการเรียนการสอนและการประเมินที่สะท้อนให้เห็นเป้าหมายและกระบวนการศึกษาอย่างแจ่มชัด จึงทำให้ครูอยู่ในบทบาทของผู้ฝึกและนักเรียนอยู่ในบทบาทของผู้ปฏิบัติ พร้อมกับเป็นผู้ประเมินตนเอง (สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544, หน้า 101-102)

ภาระงานตามสภาพจริง (authentic task)

มาตรฐานภาระงานตามสภาพจริงสำหรับครูที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริงจะมีลักษณะดังนี้ (ทรงศรี ตุ่นทอง, 2545, หน้า 34-35)

มาตรฐานที่ 1 การจัดการข้อมูลข่าวสาร

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนวิเคราะห์ ดีความ อธิบาย หรือประเมินความซับซ้อนของข้อมูลจากประเด็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน

มาตรฐานที่ 2 การพิจารณาทางเลือก

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหา หรือการใช้ยุทธวิธี (strategies) โดยบรรยายให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน

มาตรฐานที่ 3 เนื้อหาเกี่ยวกับสาขาวิชา

ภาระงานอาจให้นักเรียนแสดงการใช้ความคิดทฤษฎี ทักษะทางด้านวิชาการ ในการปฏิบัติภาระงานทางด้านวิชาการ

มาตรฐานที่ 4 กระบวนการทางด้านวิชาการ

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้การบูรณาการความรู้ ในสาขาต่าง ๆ หรือการวิจัย

มาตรฐานที่ 5 การสื่อสารอย่างชัดเจนด้วยการเขียน

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนแสดงความรู้ความสามารถ โดยการเขียนอธิบายความคิดรวบยอดอย่างชัดเจนรัดกุม

มาตรฐานที่ 6 ปัญหาเชื่อมโยงกับโลกภายนอกโรงเรียน

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนแก้ปัญหาที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่เผชิญในชีวิตจริง โดยใช้ความรู้ความสามารถ หรือทักษะการคิดระดับสูง

มาตรฐานที่ 7 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่นอกเหนือจากในโรงเรียน

ภาระงานอาจจะให้นักเรียนนำเสนอผลการปฏิบัติงานแก่ผู้ที่อยู่ในชุมชน

6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงและแนวทางในการนำวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงไปใช้ในการเรียนการสอน

ทรงศรี ตุ่นทอง (2545, หน้า 35-37) ได้รวบรวมแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การคิดระดับสูง (higher-order thinking)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนจัดกระทำข้อมูลข่าวสาร แล้วสร้างความหมายได้ด้วยตนเอง หรือเมื่อนักเรียนรวบรวมข้อมูลมาแล้วสามารถตั้งสมมติฐานวิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปได้อย่างชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ความลึกซึ้งในความรู้ (depth of knowledge)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสามารถเสนอข้อโต้แย้ง โดยใช้เหตุผลในการอธิบาย เพื่อการพัฒนาหรือการแก้ปัญหา และสามารถเสนอทางเลือกในการปฏิบัติ ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจในวิชาการที่มีความซับซ้อน

มาตรฐานที่ 3 ความเชื่อมโยงกับโลกภายนอกโรงเรียน (connectedness to the world)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถแสดงระดับความเชื่อมโยงกับโลกภายนอกโรงเรียน ดังนี้

1. ให้นักเรียนแก้ปัญหาเกี่ยวกับสังคม หรือปัญหาที่อยู่ในความสนใจของสังคม
2. ให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปใช้ในการปฏิบัติภาระงานได้

มาตรฐานที่ 4 การสื่อสารในสาระสำคัญได้ชัดเจน (substantive conversation)

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะของการสนทนาที่มีสาระสำคัญ มีดังนี้

1. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดเกี่ยวกับหัวข้อที่กำหนดให้ ได้แก่ การกล่าวถึงสาระสำคัญของเนื้อหาทางด้านวิชาการ และควรบอกได้ว่าประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง พร้อมยกตัวอย่างประกอบ มิใช่เพียงแต่รายงานประสบการณ์และข้อเท็จจริง การนิยาม หรือบอกวิธีดำเนินการเท่านั้น

2. นักเรียนสามารถร่วมแสดงความคิด หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับผู้อื่นได้โดยไม่ใช้บทพูดที่เตรียมไว้อย่างสมบูรณ์หรืออาจกล่าวได้ว่า นักเรียนสามารถอธิบายได้ด้วยคำพูดของตนเอง หรือสามารถใช้การตั้งคำถามเพื่อแสดงข้อสังเกตต่อผู้พูดก่อนหน้านี้

3. นักเรียนสามารถสร้างบทสนทนา ที่สมเหตุสมผลในการนำเสนอความคิด ซึ่งเป็น การแสดงถึงการทำความเข้าใจในสาระสำคัญหรือหัวข้อสำคัญ

มาตรฐานที่ 5 การให้การสนับสนุนของสังคมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Social support to student achievement)

สังคมให้การสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน เมื่อครูบอกให้ทราบถึงความรู้สึก และสิ่งที่คาดหวังต่อนักเรียนทั้งหมด โดยครูสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้นักเรียนยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในห้องเรียน และยอมรับว่าการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนทำ เพื่อความสำเร็จ หรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทุกคน คือนักเรียนที่มีความสามารถน้อยควรจะได้รับ การแนะนำและแก้ไขด้วยวิธีการที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนมีความมานะพยายาม และเห็นคุณค่าในตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 18-26) ได้แนะแนวทางในการนำวิธีการประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงไปใช้ในการเรียนการสอนดังนี้

1. การเริ่มต้นอย่างช้าๆ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและเกิดการยอมรับทั้งนี้เพราะการริเริ่มแนวคิดที่ใหม่ หากนำไปใช้อย่างรวดเร็ว จะทำให้ครูไม่มีเวลาตรวจสอบ ศึกษาและหาทางที่เหมาะสมในการฝึกฝนในวิธีการใหม่ๆ นั้น โดยปกติแล้วการเริ่มใช้นวัตกรรมใหม่ อาจจะต้องสร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้มีการทบทวน ปรับปรุงกระบวนการให้เหมาะสม เพราะมักจะไม่มีใครยอมรับนวัตกรรมใหม่ หากนำไปใช้รวดเร็วเกินไป โดยมักจะพูดว่า ฉันคิดว่ามันคงใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นการที่ครูเริ่มต้นอย่างช้าๆ ในการนำวิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงไปใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การยอมรับในที่สุด โดยทั่วไปครูมักจะมองภาพการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การประเมินผล เป็นงานที่แยกออกจากกัน โดยครูให้ความรู้ข้อมูลต่างๆ นักเรียนเรียนรู้แล้วจึงมีการวัดและประเมินผล ซึ่งในความเป็นจริง กระบวนการประเมินผลตามสภาพจริงจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้และการสอน โดยการประเมินผลจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และทั้งหมดจะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

2. เริ่มต้นในเนื้อหาสาระบางส่วนที่มีความมั่นใจ การประเมินผลตามสภาพจริง นั้นครูสามารถนำไปใช้ได้กับในทุกวิชาในชั้นเรียนและตลอดเวลา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถของนักเรียนในทุกด้าน ซึ่งครูโดยทั่วไปมักจะเริ่มต้นอย่างน้อยๆ ในบางเนื้อหาที่ตนรู้สึกสบายใจและมั่นใจ จนกว่าจะค้นพบว่าตนเองมีความชำนาญและพัฒนาความสามารถอย่างดีแล้ว จึงขยายวงกว้างขึ้นไปสู่วิชาอื่นๆ ต่อไปจนหมดทั้งโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ อีกหลายวิธีที่จะเริ่มต้นกระบวนการประเมินผลตามสภาพจริง ทั้งนี้พึงคำนึงว่าไม่มีวิธีใดที่จะถูกที่สุด รวมทั้งท่านอาจจะค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่แตกต่างออกไป ดังตัวอย่างแนวทางดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ประเมินเรื่อยๆ ตลอดเวลา (kid watching) ในการพัฒนาด้านต่างๆ ของนักเรียน หรือพัฒนาการตามหลักสูตร โดยครูจะสังเกตนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการตลอดเวลา ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในห้องเรียนและในบริเวณโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร กิจกรรมในสนาม และช่วงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ครูบางคนอาจเน้นสังเกตในด้านสุนทรียศาสตร์ พัฒนาการด้านศิลปะ พัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านร่างกาย ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น แต่ครูบางคนอาจสนใจเฉพาะการอ่าน การเขียน วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา หรือกระบวนการคิดทางคณิตศาสตร์ และบางคนก็ขยายวงกว้างไปถึงวิชาการใหม่ๆ เช่น ความสามารถทางคอมพิวเตอร์ หรือความสามารถในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการของนักเรียนและการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นอย่างหลอมรวมเข้าด้วยกันไม่ว่าวิชาใด ซึ่งครูจะต้องดำเนินการประเมิน โดยสังเกตอย่างไม่เป็นทางการกับนักเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2 ประเมินเรื่อยๆ ตลอดเวลาโดยกำหนดหัวข้อให้ทำโครงการ/งาน การกำหนดหัวข้อให้นักเรียนทำโครงการ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้นักเรียนได้บูรณาการ

ความสามารถในวิชาการหลายด้านที่ครูจะสามารถใช้กระบวนการบูรณาการการสอน การเรียน และการประเมินผลเข้าด้วยกัน ในโครงการของนักเรียนดังกล่าวนี้ครูจะมีโอกาสสังเกตและประเมินผลดังนี้

2.2.1 ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน (การตั้งคำถาม และวิธีการที่จะแก้ปัญหา)

2.2.2 ทักษะในการสื่อสารโดยการพูดและการเขียน (จะถามคำถามอย่างไร จะบันทึกการตอบสนองอย่างไร การนำเสนอข้อมูลด้วยกราฟฟิก การตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มและการนำเสนอในห้องเรียน)

2.2.3 ทักษะในความรับผิดชอบต่อสังคม (ความร่วมมือ และ การตัดสินใจมอบหมายงานว่าใครจะทำอะไร เมื่อไร)

2.2.4 ทักษะทางคณิตศาสตร์ (การนำเสนอหรือผลการทำงานเป็นตาราง)

2.3 ประเมินเรื่อยๆ ตลอดเวลาโดยเน้นเด็กเป็นกลุ่มเล็กๆ เป็นการสังเกตเด็กกลุ่มเล็กๆ ในทางลึก ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้ครูรู้จักเด็กกลุ่มเล็กๆ ในด้านพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยอาจกำหนดช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็น 2-3 สัปดาห์ ถึงหนึ่งเดือน จากนั้นครูก็จะเลื่อนไปดูนักเรียนส่วนอื่นๆ ได้อย่างมั่นใจและดำเนินการตลอดภาคเรียน จากประสบการณ์สังเกตนักเรียนในทางลึก ทำให้ครูทราบข้อมูลที่จะประชุมสัมมนากับผู้ปกครอง ได้ดี

3. การขัดเกลา พัฒนาจุดเด่น และเพิ่มพูนสมรรถนะให้คงอยู่ เมื่อครูขัดเกลาวิธีการ และพัฒนาระบบสังเกตและกระบวนการในเนื้อหาสาระที่ตนรู้สึกว่ามี ความสบายใจและมั่นใจก็จะเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาแนวทางในการนำผลการประเมินผลสภาพจริงไปใช้ในชั้นตอนต่อไป โดยอาจจะคัดเลือกพัฒนาการในด้านใหม่ๆ หรือเนื้อหาหลักสูตรด้านอื่นๆ รวมทั้งการจัดโครงการและกลุ่มของเด็กที่ดำเนินการสังเกตและประเมิน เช่น ครูอาจจะเพิ่มการประเมินการบูรณาการในการเรียนรู้ การบูรณาการทักษะทางภาษา ฟัง พูด อ่าน เขียน รวมทั้งบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ

4. จัดทำตารางกำหนดเวลา ในการสะท้อนความคิดเห็นเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม จุดประสงค์ก็คือ ครูต้องการเวลาที่จะทบทวนการทำงานในกระบวนการประเมินผล บันทึก การสังเกต แบบสำรวจรายการ รายงานการประชุม โครงการงานของนักเรียน ผลผลิต และแฟ้มสะสมงาน หรือผลงานของกระบวนการ เช่น วิดีทัศน์และเทปเรื่อง เพื่อครูจะได้ใช้เวลาในการคิดว่านักเรียนจะได้เรียนรู้อะไร ขณะนี้นักเรียนอยู่ตรงไหน อาจจะไปทางไหน จำแนกวิธีการเรียนรู้ ความสนใจ เฉพาะสำหรับเรื่องๆ ที่เริ่มต้นชี้เข้าไปสู่การเรียนข้างหน้า พัฒนาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อ ครูต้องใช้เวลาในการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับบทบาทของตนเอง ในการเรียน การสอน และการประเมินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งการกำหนดเวลาดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ต่อความสำเร็จของกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อครูจะได้หยุดการคิดและสะท้อนความคิดเห็น การกำหนดเวลาในระหว่างชั่วโมงเรียนหรือก่อนและหลังชั่วโมงเรียนทำให้ครูมีโอกาสนอกความสำเร็จของงาน ปัญหา เครื่องมือต่าง ๆ และปรับปรุงวิธีการที่ได้ข้อมูลจากพัฒนาการของเด็ก และได้เรียนรู้จากครูอื่นๆ ด้วย จะช่วยให้ครูได้พัฒนาความสามารถของตนในการนำการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้ รวมทั้งสร้างความร่วมมือในการเสริมสร้างประสบการณ์กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น กลุ่มครูได้ประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของเด็กบางคนที่มีปัญหาเพื่อให้สามารถพัฒนาได้เต็มที่ โดยสรุปแล้วครูจำเป็นที่จะเริ่มต้นกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงอย่างช้าๆ ด้วยความพอใจในเนื้อหาที่รู้สึกว่ายากและมั่นคง ครูต้องการพัฒนาความเข้มแข็งและขัดเกลาในสิ่งที่เขาได้ทำไปแล้ว ช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเพิ่มพูนทักษะได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ต้องมีการกำหนดเวลาให้ครูได้สะท้อนความคิดเห็นของตนเอง รวมทั้งมีการสนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้ร่วมงานกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริง

5. การนำกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้อย่างเป็นทางการ เป็นการนำกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้อย่างเต็มรูปแบบจะครอบคลุมความรู้ในกระบวนการจัดการ โครงสร้างภายในของการประเมินผลจากสภาพจริง ความเข้าใจในข้อจำกัด และรับทราบถึงบทบาทการประเมินผลจากสภาพจริงในกระบวนการประเมินผลโดยรวมทั้งหมด กล่าวคือ

5.1 กระบวนการจัดการ ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดการของตน กับระบบการเก็บบันทึกในการนำกระบวนการประเมินไปใช้ ซึ่งวิธีการนำไปใช้มีหลายวิธีและไม่มีข้อใดผิด ข้อสำคัญครูต้องเลือกระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับเขา

5.2 การดำเนินการ ให้การประเมินผลจากสภาพจริง เข้าไปในระบบประเมินผล การวางแผนระบบการจัดการ ครูจำเป็นจะต้องจัดการให้การประเมินผลจากสภาพจริง เข้าไปสู่ระบบประเมินผลอย่างจริงจัง และดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร แผนภูมิ และสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการนำผลการประเมินผลจากสภาพจริงให้เข้าสู่ชั้นเรียน เพื่อจะได้ใช้อ้างอิงได้ง่าย สิ่งเหล่านี้จะสามารถช่วยเหลือนักเรียน และผู้ปกครองได้ดี ครูอาจจะมามีคำถามหลายข้อที่จะนำมาใช้ในการวางแผนสำหรับการประเมินตามสภาพจริง ดังต่อไปนี้

5.2.1 นักเรียนจะเริ่มต้นที่ไหน ครูต้องการข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนต้องการเรียนรู้และพัฒนา ข้อมูลอาจจะได้มาหลายทาง จากการสังเกต การบันทึก การสนทนากับเด็ก ผู้ปกครองและครู อื่นๆ

5.2.2 นักเรียนจะไปทางไหน เด็กมีความตระหนัก มีความต้องการการสำรวจ ค้นคว้าในวงจรของการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งจะต้องตอบคำถามคือ

1. ความรู้ที่นักเรียนต้องการคืออะไร (ความรู้ครอบคลุมถึงแนวคิด ความจริง และความคิดรวบยอด)

2. ทักษะอะไรที่นักเรียนต้องการพัฒนา (ทักษะครอบคลุมหลายด้าน เช่น ทางกาย สังคม การสื่อสาร การศึกษา รวมไปถึงการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และอื่นๆ)

3. คุณลักษณะอะไรที่นักเรียนต้องการพัฒนา (คุณลักษณะครอบคลุมไปถึงทัศนคติ บุคลิกภาพ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ ความสนใจ เป็นต้น)

4. ความรู้สึกอะไรที่นักเรียนต้องการพัฒนา (ความรู้สึกถึงความสำเร็จ ความภูมิใจในงาน ความมีพลังในตน ความมีอิสระในการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งเป็นรากฐานของ องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้

5.3 การวางแผนสำหรับการประเมินผลรวม การประเมินผลรวม มิใช่เป็นเพียง การประเมิน 1-2 ครั้งด้วยการสอบระยะสั้นๆ ในแต่ละภาคเรียนอีกต่อไป การทบทวนแฟ้มสะสม ผลงานของนักเรียนที่ครูจัดบันทึกไว้ และข้อมูลจากการประเมินของนักเรียนและ ผู้ปกครองก็จะเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกัน แฟ้มผลงาน และผลงานของกระบวนการ ของนักเรียนจะเป็นวิธีการ ของการรวบรวมผลงาน และข้อมูลที่เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการประเมินผลรวมจะครอบคลุม 5 ชั้น ดังนี้

1. แสดงจุดเด่นของนักเรียน
2. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้และพัฒนาการ ของนักเรียน
3. ชี้ให้เห็นสิ่งที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ พัฒนาการ และพฤติกรรม
4. ชี้ยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียน
5. แสดงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและผู้ปกครอง

โดยสรุปแล้ว ในการนำวิธีการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม จะต้องทำที่ละน้อยอย่างช้าๆ และให้ดีที่สุด จะทำให้เกิดผลดีเกิดการยอมรับและคงอยู่อย่าง มั่นคงต่อไป

7. ลักษณะและเครื่องมือ ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

7.1 ลักษณะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

จรัญ คำยัง (2537, หน้า 6) ได้กล่าวถึงลักษณะของการประเมินผลการเรียนรู้ตาม สภาพจริงดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา
2. เน้นการพัฒนาที่ปรากฏ
3. เน้นความแกร่งของผู้เรียน

4. ให้การพัฒนาอย่างเพียงพอ
5. อยู่บนพื้นฐานของชีวิตจริง
6. เน้นการปฏิบัติ
7. สัมพันธ์กับการเรียนการสอน
8. การพัฒนามีความสมบูรณ์และแสดงความต่อเนื่องของการสอน
9. เน้นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย
10. เกิดขึ้นในทุก ๆ บริบท
11. ให้การเรียนรู้และเน้นความสามารถในลักษณะกว้างเกิดความร่วมมือของครู

ส.วาสนา ประวาลพฤษย์ (2539, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงลักษณะของการประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง ไว้ดังนี้

1. เป็นการประเมินความสามารถที่แท้จริงในชั้นเรียน โดยใช้แฟ้มสะสมงาน ที่เน้นสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนที่เราเรียกว่า ecological assessment

1. ประเมินความสามารถโดยตรงจากหลักสูตร
2. ประเมินปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสามารถต่างๆจากหลักสูตรเรียกว่าdynamic assessment

assessment

3. ประเมินจากงานหรือโครงการเพื่อประยุกต์วิธีการ และกระบวนการเรียนรู้โดยมีจุดเน้นที่กระบวนการทำงานผลงานและความพึงพอใจเรียกว่า task หรือ project assessment

5. ประเมินความสามารถสุดท้ายเพื่อตรวจสอบเป้าหมายของการศึกษา ให้ประกาศนียบัตร เรียกว่า outcome based assessment

ธนารักษ์ บันเทียน (2540, หน้า 5) ได้ให้ลักษณะของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ตลอดเวลา (kid watching) สามารถกระทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์ ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่างๆโดยใช้การตัดสินใจของมนุษย์ในการให้คะแนน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการด้านต่างๆของนักเรียน

2. อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติจริง โดยเน้นสภาพปัญหา ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนชีวิตจริง

3. กำหนดปัญหาหรืองานปลายเปิด เพื่อให้ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างคำตอบ ด้วยการแสดง สร้างสรรค์ หรือผลิตผลงานด้วยตนเอง ให้ความสำคัญกับจุดแข็งของผู้เรียน

4. เน้นทักษะการคิดที่ซับซ้อนและแสดงออกอย่างชัดเจน (complex thinking skill) ไม่เน้นทักษะพื้นฐาน (skill) นักเรียนมีโอกาสสร้าง ผลิตผลงานจากการพิจารณาไตร่ตรองการทำงานมีการแก้ปัญหาจากการเรียนรู้

5. ผู้ประเมินควรมีหลาย ๆ คน มีการประชุมระหว่างกลุ่มผู้ประเมิน และมีการใช้ข้อมูลอย่างหลากหลายในการประเมิน ข้อมูลได้จากหลายทางหลายแหล่ง โดยมีเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลหลายประเภทที่เหมาะสมเพื่อการประเมินภาพรวมของการเรียนรู้และสมรรถภาพของเด็กได้ สามารถใช้ตัดสินความก้าวหน้าและผลสำเร็จทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

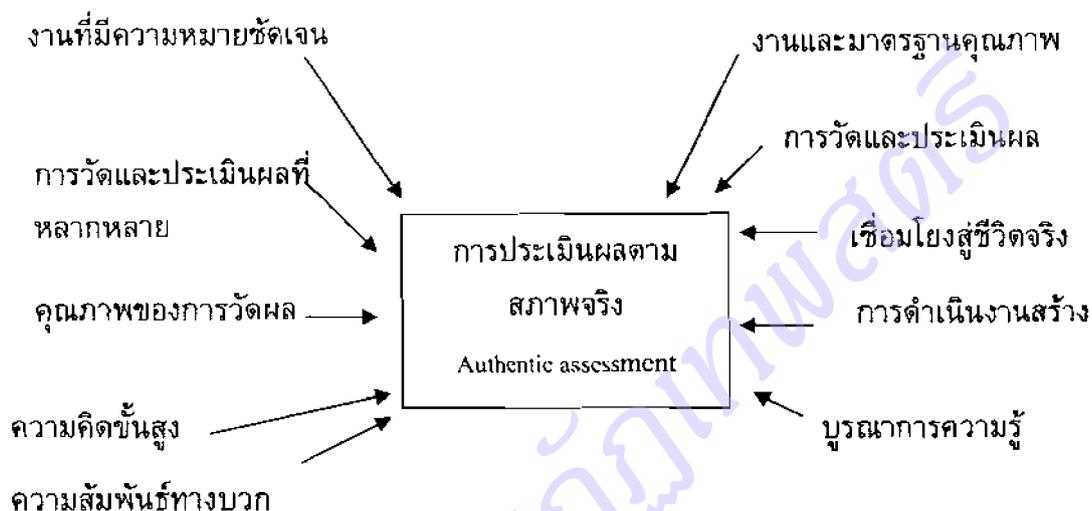
6. เป็นการเรียนอย่างมีความหมายต่อผู้เรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจว่าจะประเมินตนเองที่ไหน เรื่องอะไร อย่างไร เน้นการประเมินตนเอง (self-evaluation) เพื่อสะท้อนตัวผู้เรียน (self-reflection) โดยเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพปัจจุบันของนักเรียน

7. มีการเชื่อมโยงข้อมูล ประสานสัมพันธ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนและการสอนระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

8. นำผลการประเมินที่ได้รับ ไปสู่กระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 8) ได้กล่าวถึงลักษณะ ที่สำคัญของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ดังนี้

1. มีงานและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน
2. นักเรียนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกของตนเองต่อผลงาน
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่สภาพชีวิตจริง
4. เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
5. นักเรียนได้บูรณาการความรู้ที่มีอยู่ในการสร้างผลงานต่าง ๆ
6. ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างนักเรียนและครู มีลักษณะเป็นเชิงบวกไม่สร้างความขัดแย้งหรือการแข่งขัน
7. นักเรียนต้องใช้ความสามารถในการคิดระดับสูง เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความต่าง ๆ เน้นผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น
8. ประเมินความสามารถหลายๆ ด้านของนักเรียน เช่น ด้านภาษา ด้านตัวเลข การใช้กล้ามเนื้อ การคิดอย่างมีเหตุผล
9. เป็นงานที่มีความหมายต่อนักเรียนที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
10. เน้นการปฏิบัติ
11. เป็นการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้านให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งสามารถดูความสัมพันธ์ได้จาก ภาพ 2

ภาพ 2 โยงใยเครือข่ายของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
ที่มา : (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 3)

หน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 12 กรมสามัญศึกษา (2541, หน้า 7) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริงไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างพัฒนาการ และการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูและนักเรียนสามารถนำผลงานประเมินไปพัฒนาการเรียนรู้อีกได้
2. แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของนักเรียนอย่างเด่นชัด ตั้งแต่เริ่มต้นปฏิบัติงาน จนบรรลุตามจุดประสงค์
3. เน้นความรู้ความสามารถและทักษะที่เป็นจุดเด่นของนักเรียน
4. สอดคล้องกับหลักสูตรที่มุ่งเน้นการปฏิบัติในสภาพจริง
5. ต้องอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการเรียนการสอนและในประสบการณ์จริงของนักเรียน
6. เป็นการประเมินผลที่ใช้ข้อมูล หรือหลักฐานที่เกิดจากการแสดงออกหรือการปฏิบัติของนักเรียนจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
7. สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
8. ได้ข้อมูลจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำมาศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน
9. เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีจุดหมายชัดเจน
10. สามารถประเมินได้ทุกบริบทและทุกเนื้อหาสาระ

11. ตอบสนองการเรียนรู้และความสามารถของนักเรียนอย่างกว้างขวาง ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตนได้หลายรูปแบบ

12. เป็นการประเมินผลที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน และ ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลในวิชาชีพอื่น ๆ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 53-54) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการประเมินตามสภาพจริงไว้ว่า

1. เป็นการประเมินที่ กระทบไปพร้อมๆกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถกระทำได้ตลอดเวลาทั้งที่สถานการณ์ ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน

2. เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง ๆ

3. เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

4. เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน

5. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง

6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกด้านทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7. เน้นคุณภาพของผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านของผู้เรียน

8. เน้นการประเมินความสามารถในการคิดในระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์

9. ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุข

10. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

7.2 เครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ตามปกติการประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน และเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาใช้เป็นฐานข้อมูลของการกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา การจัดการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินจึงกลายเป็นหน้าที่และเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนกับผู้ปกครอง ผู้เรียนกับผู้เรียน ที่ควรจะมีการพบปะ อภิปราย แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน และการประเมินที่เหมาะสมตามสภาพของผู้เรียน และความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและระดับผลการเรียนรู้ที่สะสมไว้ตลอดช่วงชั้นจึงมีความสำคัญมากที่สถานศึกษาและผู้สอนต้องรวบรวมเก็บไว้อย่างเป็นระบบรวมทั้งรวบรวมจาก

ผลการประเมินในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับประเทศ เพื่อให้หลักสูตรและการประเมินผลที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานประสบความสำเร็จตลอดไป

ด้วยเหตุนี้การประเมินตามสภาพจริงจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะให้ผู้สอนรับรู้ข้อมูลและผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่เป็นจริง โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ (เอกกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารภนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า 24)

การสังเกต เป็นวิธีการที่กระทำได้ในทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ที่ผู้สอนอาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกต หรืออาจไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการประเมินผู้เรียนว่า มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการสังเกตระดับความสามารถ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาน้อยเพียงใด และวิธีการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน (เอกกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารภนา ยุกตะนันท์ 2546, หน้า 24-25)

การสังเกตเป็นการบันทึกข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะด้านอารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะนิสัย สามารถทำการสังเกตได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หรือในสถานการณ์และสถานที่อื่นๆ นอกโรงเรียนโดยมีหลักการในการสังเกตดังนี้

1. วิธีการสังเกตสามารถสังเกตได้ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ การสังเกตแบบตั้งใจหรือแบบมีโครงสร้าง หมายถึง ครูได้กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตและวิธีการสังเกตไว้ล่วงหน้า ทำการสังเกต อีกวิธีหนึ่งคือ การสังเกตแบบไม่ตั้งใจหรือการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการสังเกตที่ไม่ได้กำหนดรายการที่ทำการสังเกตไว้ล่วงหน้า ครูผู้สอนอาจจะมีกระดาษแผ่นเล็ก ๆ ติดตัวไว้ตลอดเวลาเพื่อบันทึกเมื่อมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่มีความหมาย หรือสะดุดความสนใจของครูผู้ทำการสังเกต โดยการบันทึกแบบย่อก่อนแล้วจึง ทำการขยายให้มีความสมบูรณ์ภายหลัง

2. วิธีการสังเกตที่ดีควรใช้ทั้งสองวิธี เพราะวิธีการสังเกตแบบตั้งใจอาจทำให้ละเลยพฤติกรรมที่น่าสนใจแต่ไม่มีในรายการที่กำหนดไว้ ส่วนการสังเกตแบบไม่ตั้งใจอาจทำให้ครูขาดความชัดเจนว่าพฤติกรรมใด คือ ต้องสังเกตให้หลายๆ ครั้ง ในหลายๆ สถานการณ์เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาเพื่อทำการสรุปผล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบบันทึกในระเบียบแบบแผน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 185)

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการประเมินโดยตั้งคำถามอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเกินไป สามารถสัมภาษณ์ผู้เรียนแต่ละคนได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ นิยมใช้ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ความจำและด้านความรู้สึกนึกคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมที่ผู้เรียนยึดถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งรวมทั้งการเห็นคุณค่าในสาระการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ เป็นต้น (เอกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารถนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า 25)

การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมต่างๆ ได้ดี เช่น ความคิด ความรู้สึก กระบวนการและขั้นตอนในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา เป็นต้น อาจใช้ประกอบการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเชื่อมั่นได้ยิ่งขึ้น เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงและเชื่อมั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีข้อแนะนำในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์ควรรหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียนก่อนเพื่อให้การสัมภาษณ์เจาะได้ตรงประเด็นและได้ข้อมูลลึกยิ่งขึ้น
2. เตรียมชุดคำถามไว้ล่วงหน้า และจัดลำดับคำถามเพื่อช่วยให้การตอบไม่วกวน
3. ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ควรควรใช้วาจา ทำทาง น้ำเสียงที่อบอุ่น เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและโน้มหน้าให้นักเรียนอยากพูดอยากเล่า
4. ใช้คำถามที่นักเรียนเข้าใจง่าย
5. อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางอ้อม คือ สัมภาษณ์บุคคลที่ใกล้ชิดเคียง เช่น เพื่อนนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 186)

บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับ ตัวผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ และการแสดงออกของพฤติกรรมลักษณะต่างๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเรียนรู้ และแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรต่อไป (เอกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารถนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า25)

การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน ผลงานของนักเรียน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนจากแหล่งต่างๆ เช่น

1. จากเพื่อนครู โดยประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านความคิดที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน การเรียนและการปฏิบัติตัวของนักเรียนในด้านต่าง ๆ
2. จากเพื่อนนักเรียน โดยจัดชั่วโมงสนทนา วิชาทศวรรษวิจารย์ ผลงาน โดยนักเรียนต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับหลักการวิจารณ์ เพื่อการสร้างสรรค์
3. จากผู้ปกครอง โดยใช้จดหมายหรือสารสัมพันธ์ที่ครูหรือโรงเรียนกับผู้ปกครองมีถึงกันตลอดเวลา โดยการประชุมผู้ปกครองที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นหรือโดยการออกแบบสอบถามสั้นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540,หน้า187)

แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (authentic test) เป็นวิธีการสร้าง ข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม หรือจากสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์จริง เพื่อเลียนแบบสภาพจริง เป็นต้น เช่น ข้อสอบวัดทักษะการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ข้อสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในสถานการณ์ ที่กำหนดขึ้น เป็นต้น เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ การฝึกทักษะ และกระบวนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (เอกรินทร์ สีมหาศาล และสุปรารถนา ยุคตะนันท์, 2546, หน้า 25)

การใช้แบบทดสอบที่เน้นการปฏิบัติจริง ในกรณีที่ต้องการใช้แบบทดสอบ ขอเสนอให้ใช้แบบทดสอบเน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นปัญหาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและมีความสำคัญเพียงพอที่จะแสดงภูมิรู้ของนักเรียนในระดับชั้นนั้นๆ
2. เป็นปัญหาที่เลียนแบบชีวิตจริงของนักเรียน
3. แบบทดสอบต้องครอบคลุมความสามารถและเนื้อหาของหลักสูตร
4. นักเรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดหลายๆ ด้านมาผสมผสานและแสดงวิธีได้อย่างมีขั้นตอนและชัดเจน
5. ควรมีคำตอบถูกได้หลายคำตอบ และมีวิธีการหาคำตอบได้หลายวิธี มีเกณฑ์การให้คะแนนตามความสมบูรณ์ของคำตอบได้อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 188)

แบบทดสอบวัดความจริง (authentic performance tests) จะเน้นในเรื่อง

1. ความรู้ความสามารถ และทักษะที่สัมพันธ์กับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา
2. ความสามารถ และทักษะตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร เช่น การคิดอย่างมีเป้าหมาย ใฝ่หาความรู้ มีความสามารถในการสื่อสาร มีความสามารถในการผลิต เป็นสมาชิกในสังคมที่มีความรับผิดชอบ เป็นต้น
3. ความคิดที่มีกระบวนการ ขั้นตอน ลักษณะของแบบทดสอบ จะเป็นข้อความที่เป็นปัญหาให้ผู้เรียนคิดและเขียนคำตอบคำตอบเอง โดยความหมายจะต้องมีความหมาย ต่อผู้เรียนมีความสำคัญเพียงพอ และเลียนแบบสภาพจริงในชีวิตของผู้เรียน เหมาะสมกับวัยและสภาพชีวิตของเขา ดังนั้นแบบทดสอบทั้งฉบับจะต้องครอบคลุมและเป็นตัวแทนของเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในการตอบผู้สอบจะต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายด้าน ต้องคิดอย่างลึกซึ้ง มีวิธีการและขั้นตอนที่ชัดเจนเหมาะสม คำตอบถูกจะมีหลายคำตอบ และมีวิธีการหาคำตอบหลายวิธี การวัดจะสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าใจปัญหา ความรู้สึก และความสามารถในการปฏิบัติของผู้สอบ คะแนนจะต้องมีเกณฑ์การให้คะแนนตามความสมบูรณ์ของคำตอบ หรือขั้นที่

ชัดเจนตามเกณฑ์ (rubic) ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบ ส.วาสนา ประมวลพจนานุกรม (2540, หน้า 13-16) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตร จัดประเด็นของหลักสูตร ว่าต้องการให้ผู้เรียน เรียนรู้อะไร วิเคราะห์หาความรู้ความสามารถและทักษะที่สัมพันธ์กับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ความสามารถ และทักษะตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรและกระบวนการคิดที่จำเป็นในวิชานั้น

2. เขียนข้อสอบที่สะท้อนคุณลักษณะและกระบวนการคิดให้ครอบคลุมเนื้อหา

3. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามลักษณะและกระบวนการคิด

การรายงานตนเอง เป็นวิธีการประเมินด้วยการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึก หรือ พุดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการ และการใช้วิธีการต่างๆ การสร้างผลงานของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนมากยิ่งขึ้นและสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (เอกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารภนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า 25)

การรายงานตนเองของนักเรียนเป็นการให้นักเรียนเขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้นๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของนักเรียนใน ด้านความรู้ ความเข้าใจ วิธีการคิด วิธีการทำงาน ความพอใจในผลงาน ความต้องการในการพัฒนาตนเอง ให้ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 188)

การใช้แฟ้มสะสมงาน (portfolio) เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่มีการรวบรวมไว้ อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดช่วงชั้นของหลักสูตร หรือโปรแกรมการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะ ต่างๆ ที่ผู้เรียนพัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจ และ ความก้าวหน้าทางการเรียนที่สามารถนำมาประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียนแต่ละคน ให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (เอกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารภนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า 26)

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นการสะสมผลงานของนักเรียนอย่างมี จุดประสงค์ ซึ่งอาจเป็นแฟ้ม กล้อง แผ่นดิสก์ อัลบั้ม เป็นต้นที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนั้นๆ หรือหลายๆเรื่อง การสะสมงานนั้น นักเรียน มีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การตัดสิน ความสามารถหรือหลักฐานที่มีคุณสมบัติในการ สะท้อนตนเอง

การประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการวัดและวิธีการเรียนรู้ตามสภาพ ที่แท้จริงของผู้เรียนซึ่งได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะ

เป็นการประเมินให้ผู้ติดอยู่กับการสอน และมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของกลางเรียนการสอนอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการจะได้มาซึ่งผลการเรียนรู้ที่แท้จริงของนักเรียน ครูควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายๆ วิธีผสมผสานกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้าน และมีจำนวนมากเพียงพอที่จะประเมินผลที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้อย่างเที่ยงตรงและด้วยความมั่นใจ การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน เป็นส่วนสำคัญของการประเมินผลตามสภาพจริง โดยการประเมินผลผลิตที่นักเรียนได้รวบรวมและจัดระบบข้อมูลเก็บไว้ในแฟ้มผลงาน กระบวนการจัดทำแฟ้มผลงานช่วยให้มีความยืดหยุ่นในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาเนื้อหาสาระในวิชาต่างๆ แฟ้มผลงานเป็นการเก็บผลงานอย่างมีจุดประสงค์จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถ กระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การรวบรวมจะครอบคลุมสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 189)

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาในแฟ้มผลงาน
2. มีเกณฑ์ในการคัดเลือกงาน
4. มีเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่างาน
5. ให้โอกาสนักเรียนในการประเมินตนเอง

จากวิธีการประเมินตามสภาพจริงที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั้ง 6 วิธีที่กล่าวมานี้ ผู้สอนสามารถสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินให้เหมาะสมกับวิธีการเหล่านี้ได้อย่างหลากหลาย เช่น แบบทดสอบ แบบสำรวจรายการ แบบประเมินค่า แบบสัมภาษณ์ แบบวัดเจตคติ แบบบันทึก แบบวัดความสามารถจริง แบบบันทึกประจำวัน แฟ้มพัฒนางาน เป็นต้น (เอกรินทร์ สิมหาศาล และ สุปรารถนา ยุคตะนันท์, 2546, หน้า 24-26)

จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้เครื่องมือประเมิน นอกจากจะต้องคำนึงถึงรูปแบบและวิธีการประเมินแล้ว ยังต้องเน้นการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่ต้องการประเมินด้วย เช่น แบบประเมินด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการเรียนรู้ และด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งสามารถเลือกใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง การประเมินจากภาคปฏิบัติ หรือการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้สอนยังต้องตระหนักถึงวิธีการใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริง โดยพิจารณาจากผลการประเมินต่อไปนี้

1. การประเมินความสามารถจริงของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน โดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของ การจัดการเรียนการสอนของผู้สอน (ecological assessment)
2. การประเมินความสามารถของผู้เรียนที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ต่างๆของหลักสูตร (curriculum based and direct assessment)

3. การประเมินความสามารถของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการการเรียนรู้ และปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ตามจุดหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร (dynamic assessment)

4. การประเมินผลงานหรือโครงการที่ผู้เรียนประยุกต์วิธีการและกระบวนการเรียนรู้ ไปใช้ในการกระบวนการทำงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นผลงานใหม่ที่มีคุณภาพและความพึงพอใจในงานนั้น ๆ (task and project assessment)

5. การประเมินความสามารถสุดท้ายของผู้เรียน (summative assessment) เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนว่าสอดคล้องและบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้หรือไม่ (outcome based assessment) เพื่อพิจารณาตัดสินผล (summative evaluation) การจบหลักสูตรการศึกษามาก บัณฑิต 9 ปี หรือการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน 12 ปี

การประเมินความสามารถของผู้เรียนตามรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการวัดและ ประเมินผลทั้ง 5 ประการนี้ ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการที่สะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถที่เป็นจริงของผู้เรียนด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริงตามที่กล่าวมาแล้วเพื่อเก็บ รวบรวมข้อมูลของผู้เรียนแต่ละคนอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตร (เอกรินทร์ สีมหาศาล และ สุปรารธนา ยุกตะนันท์, 2546, หน้า 29-30)

นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึง วิธีการและเครื่องมือในการประเมินตามสภาพจริงโดย จำแนกตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 26-38)

1. การประเมินการแสดงออกและกระบวนการของนักเรียน (performance and process) มีวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลตามสภาพจริงดังนี้

1.1 การสังเกต คือการเฝ้าดูนักเรียนตลอดเวลา โดยทั่วไปครูยอมรับว่า การสังเกตนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในระหว่างการสอนของครูที่จะสามารถเห็นพฤติกรรม ของนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่จะสะท้อนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งครูผู้สอนจะเข้าใจได้ดีเมื่อเริ่มต้นสังเกต โดยการสังเกตมี 2 วิธี คือ

1.1.1 การสังเกตอย่างไม่ตั้งใจ โดยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เมื่อครู อยู่ท่ามกลางกลุ่มนักเรียนที่กำลังทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ

1.1.2 การสังเกตแบบตั้งใจ โดยมีจุดเน้นที่จะสังเกต ซึ่งครูมีแบบฟอร์มที่ได้ เตรียมการไว้แล้ว เช่น แบบสำรวจรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า การบันทึก พฤติกรรม หรือแบบฟอร์มเครื่องมืออื่นๆ สำหรับการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตอย่างเป็นระบบ

1.2 การบันทึกพฤติกรรม (anecdotal records) เป็นข้อมูลสำคัญในเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในแต่ละวัน การบันทึกข้อมูลอาจจะทำอย่างละเอียดหรือ อย่างย่อๆ ก็ได้ โดยปกติจะเขียนหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยุติแล้วจึงรายงานสิ่งที่เกิดขึ้น

ตามความเป็นจริงอย่างนั้น กะทัดรัด รวมทั้งสิ่งที่พูดหรือกระทำโดยสมาชิกในกลุ่ม การสังเกตอย่างชำนาญและการบันทึกอย่างเที่ยงตรงจะต้องบันทึกเหตุการณ์สำคัญและจำเป็น

1.3 แบบสำรวจรายการ (checklist) เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้อย่างรวดเร็วกว่า การบันทึกพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบที่สำคัญอันได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทักษะ ความสนใจ และพฤติกรรมที่มุ่งหวังตามมาตรฐานของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับหรือความคิดรวบยอด แบบสำรวจรายการใช้ในการประเมินการแสดงออก กระบวนการและ ผลผลิตของนักเรียน

1.4 แบบสำรวจเหตุการณ์ (inventory) มีลักษณะคล้ายกับแบบสำรวจรายการแต่จะมองในภาพรวมมากกว่า โดยจะดูร่องรอยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องๆ โดยดูพัฒนาการของนักเรียนจากการสังเกตถึงพัฒนาการ ซึ่งแตกต่างจากแบบสำรวจรายการที่ไม่มีรายชื่อใดเพียงข้อเดียว ที่สามารถเป็นตัวแทนแสดงผลสัมฤทธิ์ได้

1.5 มาตรฐานประมาณค่า (rating scale) ที่ใช้ประกอบการสังเกตโดยต้องการให้ผู้ถูกสังเกตคิดค้นเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และคุณลักษณะที่ดีในขอบเขตที่จะสังเกต โดยกำหนดให้เป็นตัวเลขหรือบรรยายระดับคุณภาพ มาตรฐานประมาณค่าจะสร้างได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากจำเป็นต้องบรรยายระดับคุณภาพ เพื่อให้ผู้สังเกตเกิดความ เข้าใจ มิฉะนั้นจะเกิดความลำเอียง การที่มีช่วงแสดงถึงระดับคุณภาพ หรือความถี่ของการกระทำจะช่วยให้ครูสามารถบันทึกข้อมูลได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ แต่ต้องพยายามให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

1.6 การสุ่มเวลา (time sampling) เป็นความพยายามของผู้สังเกตหรือครูที่จะบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏในการเลือกพฤติกรรมในเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน เช่น ครูต้องการสังเกตว่าผู้เรียนจะใช้เวลาอย่างน้อยเพียงใดในการเปลี่ยนชั่วโมงเรียนในวิชาหนึ่งไปยังอีกวิชาหนึ่ง เมื่อนักเรียนได้รับการกระตุ้นให้เลือกกิจกรรมด้วยตนเอง

1.7 การสุ่มเหตุการณ์ (event sampling) เมื่อผู้สังเกตได้บันทึกเหตุการณ์หรือบางหัวข้อของเหตุการณ์ที่ปรากฏ เช่น ครูต้องการสังเกตความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ เขาจะเริ่มบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต แล้วบันทึกเหตุการณ์แต่ละอย่างเมื่อเริ่มต้นในการดำเนินการสังเกต โดยอาจจะกระทำการบันทึกอย่างย่อๆ เมื่อมีข้อมูลเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจจะใช้วิธีสังเกตประกอบด้วย ก็จะเกิดประโยชน์อย่างมากในการนำไปตีความหมายและสรุปผลการเรียนรู้

1.8 การสัมภาษณ์ (interview) ทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในตัวนักเรียนแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง ในการสัมภาษณ์นักเรียนจะทำให้ได้ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์พื้นฐาน ความเข้าใจวิธีการเรียนรู้ ความสนใจ แรงจูงใจ และอื่นๆ ครูจะสังเกตนักเรียนแสดงการโต้ตอบและคำสนทนาจะไม่มีคำว่า ถูก ดี หรือ ใช้ได้ เหมือนกับที่อยู่ใน

ระหว่างการเรียนการสอน โดยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อผลผลิต กระบวนการ และ การแสดงออก ของเขา รวมทั้งการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน การสัมภาษณ์จะ ช่วยให้ครูได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในพัฒนาการของนักเรียน

2. การประเมินกระบวนการและผลผลิตของนักเรียน (process and product) ผลผลิตของนักเรียนมีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของนักเรียนและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการวัด และประเมินตามสภาพจริง รายการผลผลิตจะนำไปสู่การประเมินอย่างต่อเนื่องผลผลิต ของนักเรียนจะเป็นสื่อกลางให้ครูได้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนข้อมูลที่สำคัญ ของนักเรียนจากการสำรวจ ค้นพบ หรือค้นคว้าในการทดลองการแก้ปัญหา สำหรับจุดเน้น ในการวัดและประเมินตามสภาพจริงจะไม่สิ้นสุดที่ผลผลิตเท่านั้น แต่จะเน้นที่กระบวนการที่มีผล ต่อผลผลิตที่ได้ด้วย เราสามารถขยายการประเมินได้กว้างขวางและให้ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ เป็นจำนวนมากก็จะทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รวมทั้งเข้าใจถึงการแสดงออกของ ผลผลิตทางสติปัญญาที่หลากหลาย ความแตกต่างของบุคคลในด้านวิธีการเรียนรู้ วัฒนธรรม และภาษาได้ กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าได้รับการยอมรับและชื่นชม การมองดูผลผลิตของ นักเรียน จะช่วยในการพัฒนาความเข้าใจ รวมทั้งเพิ่มพูนประสบการณ์ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกระบวนการ และผลผลิตนั้น ครูอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ในลักษณะเดียวกันกับการประเมินการแสดงออกของนักเรียน เช่น การสังเกต แบบสำรวจ รายการหรือมาตราส่วนประมาณค่า เป็นต้น

8. ความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

สำนักงาน ทดสอบทางการศึกษา (2546, หน้า 14-15) ได้กล่าวถึงความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริง ว่า เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่มุ่งให้ ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม จึงควรมีการพัฒนา ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจะต้องมีการเตรียมตัวผู้เรียนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตให้สามารถ เผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในชีวิตประจำวัน โดย การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้เรียนต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเรียนรู้ จากข้อมูลข่าวสารทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ จำเป็นต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยใช้เทคโนโลยี และสื่อสารสนเทศต่างๆให้เป็น ประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ รวมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆที่จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ จึงจำเป็นต้องใช้ระบบการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นวิธีการที่เป็น ชีวิตจริงทำให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเติมศักยภาพของผู้เรียนดังนี้

1. การปฏิบัติในชีวิตจริงสามารถถ่ายโยง (transfer) ไปสู่สถานการณ์ใหม่ได้ดีกว่า การนำความรู้จากการเรียนโดยทั่วไป ที่ไม่ใช่สภาพชีวิตจริง

2. ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและการปฏิบัติอย่างมีความหมายต่อตัวผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนได้คิดงานเอง และปฏิบัติตามความคิดของเขา ย่อมทำให้เกิดความมุ่งมั่น และทำให้สำเร็จ เพื่อที่จะได้เห็นผลแห่งการคิด และปฏิบัติ

3. กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิดอยากทดลอง และปฏิบัติการ กำหนดปัญหาที่ท้าทาย ยั่วยุให้เป็นไปได้ในชีวิตจริง ทำให้ไม่เกิดความ เบื่อหน่ายในการเรียน

4. เน้นให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติตามแนวทางของตนเองที่เน้นชีวิตจริง เน้นการแก้ปัญหาด้วยตนเอง วางแผนและปฏิบัติในสิ่งที่ตนชอบ ดังนั้นการกำหนดงานควรเปิดกว้าง ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิด ไม่ควรเป็นงานที่ทำตามคำสั่ง เพราะจะไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

5. ส่งเสริมให้นำความรู้จากหลายเนื้อหา หลายวิชา มาประยุกต์ให้เป็นธรรมชาติ ของชีวิตจริงว่าถ้าจะทำสิ่งใด ต้องมีการวางแผน หรือการแก้ปัญหา จะใช้ทักษะย่อย ๆ กับเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้จากหลายวิชามาบูรณาการเข้าด้วยกัน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความเป็นมาของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาหลักสูตรในแต่ละครั้งจำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นสมบูรณ์ สามารถสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล และสังคมได้เป็นอย่างดี ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องนำมาพัฒนา ก่อนการพิจารณาหลักสูตรนั้นมีหลายประการ เช่น

สมิตร คุณานุกุล (อ้างในหลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, หน้า 18) ได้เสนอไว้หนังสือหลักสูตรและการสอน 6 ประการดังนี้

1. ข้อมูลทางปรัชญา
2. ข้อมูลที่ได้จากนักวิชาการแต่ละสาขา
3. ข้อมูลที่ได้จากจิตวิทยาการเรียนรู้
4. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสังคมของผู้เรียน
5. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
6. ข้อมูลที่ได้จากพัฒนาการทางเทคโนโลยี

ภิญโญ สาร (อ้างในหลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, หน้า 18) เสนอความเห็นไว้ในหนังสือหลักการบริหารการศึกษาว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินตามเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานดังนี้

1. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ
2. ความต้องการและความจำเป็นของสังคม
3. อุปนิสัยของพลเมืองในประเทศ

คณะกรรมการพิจารณาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวการที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร คือ

1. ตัวผู้เรียนซึ่งจะเป็นผู้เรียนตามหลักสูตร
2. วิธีสอนและกระบวนการเรียนตามแนวหลักสูตร
3. ความต้องการในด้านวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งตรงกับอุปนิสัยของนักเรียน และเหมาะสมกับวิธีสอน และกระบวนการเรียนตามปกติ

4. เนื้อหาของวิชาการที่จะนำมาบรรจุในหลักสูตร ซึ่งจะตรงกับความต้องการของสังคม ตรงกับอุปนิสัยของนักเรียน และเหมาะสมกับวิธีสอน และกระบวนการเรียนตามปกติ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าข้อมูลขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่นักการศึกษาควรนำมาพิจารณาในการพัฒนาหลักสูตร มี 6 ด้านดังนี้

1. พื้นฐานทางด้านปรัชญาการศึกษา
2. พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา
3. พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
4. พื้นฐานทางด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ
5. พื้นฐานด้านพัฒนาการทางเทคโนโลยี
6. พื้นฐานทางด้านข้อมูลที่ได้จากนักวิชาการ

จากการติดตามการประเมินหลักสูตร และการใช้หลักสูตรเดิมพบประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. การกำหนดหลักสูตร โดยมีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาจากส่วนกลาง ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ไม่มีการบังคับเรียนตลอดหลักสูตร และส่วนที่บังคับให้เรียน มีเวลาเรียนน้อย
3. กระบวนการเรียนการสอนไม่เน้นบูรณาการ และทักษะกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ผู้เรียนยังขาดความรู้ความสามารถที่จำเป็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และการดำรงชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการจัดการ ความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ภาษาต่างประเทศ

ตาราง 1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

	ก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542		หลังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
ระดับชั้น	ป.1 – ป.6	ม.1- ม.6	ช่วงชั้นที่ 1-2	ช่วงชั้นที่ 3-4
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ	กรมสามัญศึกษา	สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน	สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
หลักสูตร				
- การจัดการเรียนการสอน	จัดการเรียนการสอนตามกลุ่มประสบการณ์	จัดการเรียนการสอนแยกเป็นหมวดวิชาต่างๆ	ใช้หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น	ใช้หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น
- การประเมินผล	เน้นการวัดความรู้ด้านเนื้อหาโดยการ	เน้นการวัดความรู้ด้านเนื้อหาโดยการ	การประเมินผลจากสภาพจริงของนักเรียนและ	การประเมินผลจากสภาพจริงของนักเรียนและ
การใช้ข้อสอบ	ใช้ข้อสอบเป็นส่วนใหญ่	ใช้ข้อสอบเป็นส่วนใหญ่	การบูรณาการ	การบูรณาการ

จากตาราง 1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และการจัดการศึกษาหลังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่า ก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ระดับชั้น ป.1-ป.6 หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนระดับ ม.1 – ม.6 หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมสามัญศึกษาซึ่งประเภทของโรงเรียนอยู่คนละหน่วยงานกันหลักสูตรและการประเมินผล การเรียนรู้จึงต่างกัน ซึ่งหลังจากมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้แล้ว ได้เปลี่ยนจากระดับชั้นมาเป็นช่วงชั้น มีสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้รับผิดชอบทั้งสี่ช่วงชั้น โดยใช้หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นเหมือนกัน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ใช้การประเมินตามสภาพจริงทุกช่วงชั้น

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และรวดเร็วการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นคนดีมีความรู้ ความสามารถ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาอบรม รัฐจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น และองค์กรชุมชน (มาตรา43) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกฝนอบรมตลอดจนการสืบสวนทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการและจัดให้มีการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนที่จะให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 4) และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6)

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวยังกำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และ สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (มาตรา27) ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้อง กับแนวทางดังกล่าว และเพื่อให้สถานศึกษารวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนจึงได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจัดอย่างต่อเนื่อง 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ถือเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ สถานศึกษาต้องนำไปจัดทำสาระของหลักสูตร ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด และสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และความพร้อม รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการการ

เรียนรู้กลุ่มวิชา และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

3. แนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิด

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญ โดยถือว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์
2. ให้มีความเหมาะสมในการจัดสาระการเรียนรู้ เวลาและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน
3. มีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
4. ให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. ให้มีโอกาเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์จากการศึกษาทุกรูปแบบ
6. ส่งเสริมความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา
7. ให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสภาพสังคม

8. เสริมสร้างเอกภาพของชาติ มีความพอดีระหว่างความเป็นไทย และความเป็นสากล

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยโดยมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงงามในการดำเนินชีวิต มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและสังคม
2. มีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การจัดการ การคิด การตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างรอบคอบมีเหตุผล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ต่างๆ และพึ่งตนเองได้
3. มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีมีสุนทรียภาพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทยและประวัติความเป็นมาของชาติไทย ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เจตคติ

ความหมายของเจตคติ (attitude) คำว่าเจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษ attitude มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ว่า aptus แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม มีผู้ให้ความหมายเดียวกันเช่น ทศนคติ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 238) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาหลายท่าน ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

บุญเรือน ปรีชาธรรมรัตน์ (2535, หน้า 13) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความคิดเห็นซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ความรู้สึก แนวโน้มของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นเหล่านี้เป็นผลเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542, หน้า 53) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง อารมณ์ความรู้สึก อันเกิดจากการได้สัมผัส รับรู้ต่อสิ่งนั้น โดยการแสดงความโน้มเอียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ในรูปของการประเมินว่าชื่นชอบหรือไม่ชื่นชอบ

ก๊อต (Good, 1957, p. 48) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการเข้าหา หรือหนี หรือต่อต้านสภาพการณ์บางอย่าง เช่น รักเกลียด กลัง ไม่พอใจต่อสิ่งนั้นๆ

ฮิลการ์ด (Hilgard, 1962, p. 564) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แนวความคิดใด หรือสภาพการณ์ใด ในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะคอยสนองในครั้งต่อไป ในทางเอียงไปในลักษณะเดิมเมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวนั้นอีก

สรุปได้ว่าเจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ที่พบเห็น อาจมีทั้งทางบวกและทางลบและเป็นพื้นฐานการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ตามมา

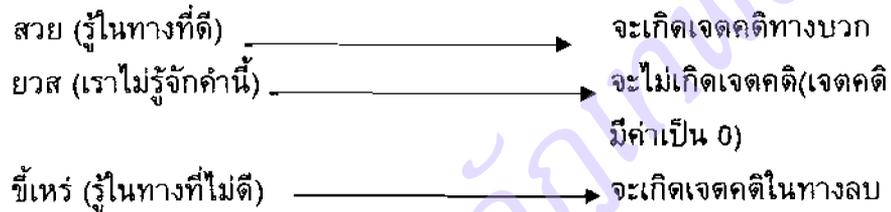
องค์ประกอบของเจตคติ

ศักดิ์ สุทรเสณี (2531, หน้า 4-5) ได้รวบรวมองค์ประกอบของเจตคติและจำแนกองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) เป็นเรื่องการเรียนรู้ของบุคคล ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่างๆ ว่ารู้สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนั้นได้อย่างไร รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติขึ้น ถ้าเรารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี เราก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี และถ้ารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทาง

ไม่ดี เรา ก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย ถ้าเราไม่รู้จักสิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย เจตคติก็จะไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีสิ่งใดในโลก เราก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งใดเลย

ตัวอย่าง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component or feeling) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการรับรู้ เมื่อเราเกิดการรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว จะทำให้เราเกิดความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้าเรารู้จักต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางไม่ดี เราก็มักจะไม่ชอบหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกนี้จะทำให้เกิดเจตคติในทางใดทางหนึ่ง คือชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก ไม่เหมือนกับความจริง (facts) ต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าถ้ามีเหตุผลเพียงพอ

3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (action tendency component or behavioral Component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือพร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือในทางทำลาย ขัดขวาง ต่อสู้ เป็นต้น

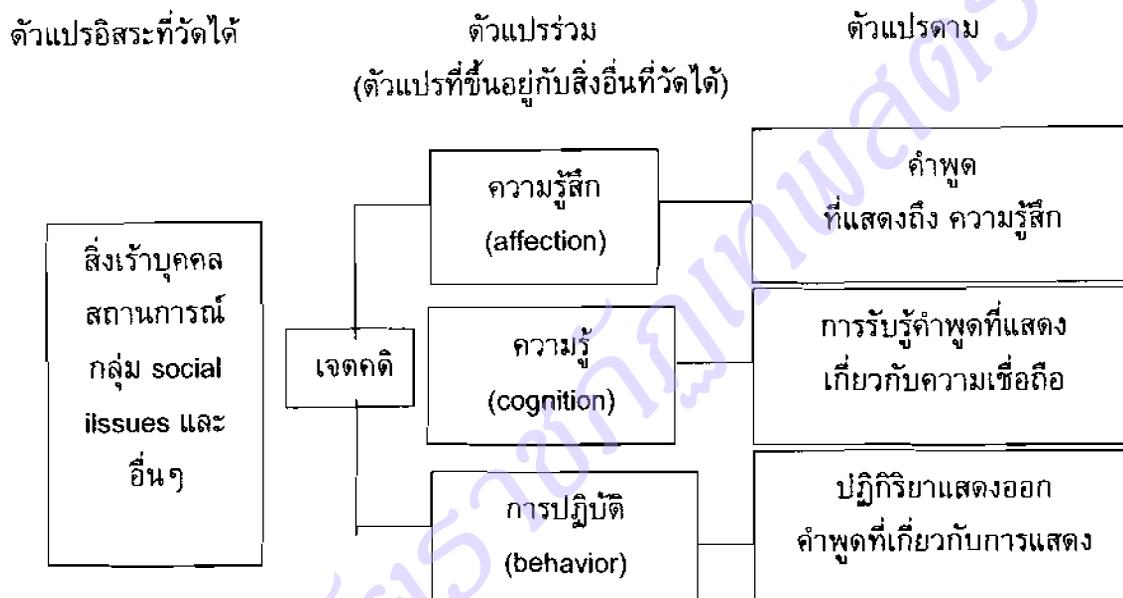
ตัวอย่าง

เจตคติของชายคนหนึ่งต่อดารากาพยนตร์สาวคนหนึ่ง คือ

1. ความรู้ความเข้าใจว่าเธอเป็นดารากาพยนตร์สาวคนหนึ่ง
2. ความรู้สึกชอบพอหรือประทับใจในตัวเธอ
3. แนวโน้มในด้านพฤติกรรม หรือการกระทำ อันได้แก่ แนวโน้มที่จะไปดูกาพยนตร์ที่เธอแสดงบ่อยๆ

ที่เธอแสดงบ่อยๆ

สรุปองค์ประกอบของเจตคติเป็นแผนภูมิได้ ดังภาพประกอบ 5 ดังนี้

ภาพ 3 องค์ประกอบของเจตคติ

ที่มา : (ประภาเพ็ญ เพ็ญสุวรรณ., 2540, หน้า 4)

สรุปว่าเจตคติ แบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1.ด้านความคิด ความรู้สึก 2.ด้านความรู้สึกรู้จัก 3.ด้าน การแสดงพฤติกรรม หรือการแสดงออกของบุคคล

การเกิดเจตคติและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งศักดิ์ สุนทรเสถียร. (2528, หน้า 4) ได้รวบรวมไว้ว่าเจตคติของคนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไข 4 ประการคือ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูน และการบูรณาการของการตอบสนอง แนวความคิดต่างๆ เช่น เจตคติต่อครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอน และ อื่นๆ

2. ประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคลที่มีประสบการณ์ ที่แตกต่างกันออกไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นเรื่อยๆ แล้ว ยังทำให้มีแบบแผน เป็นของตัวเองด้วยดังนั้นเจตคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล แล้วแต่พัฒนาการ ความเจริญเติบโตของคนนั้นๆ

3. การเลียนแบบการถ่ายทอดเจตคติ คนบางคนได้มาจากการเลียนแบบเจตคติของ คนอื่นที่ตนเองพอใจ เช่น พ่อ แม่ ครู พี่น้อง และบุคคลอื่นๆ

4. อิทธิพลของกลุ่มสังคมของ คนย่อมมีเจตคติที่จะคล้อยตามกลุ่มสังคม ที่ตนอาศัย อยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันต่างๆ เป็นต้น

คว้น หนูขาว (ม.ป.ป., หน้า 16) ได้กล่าวถึงเจตคติไว้ว่าเกิดจากสิ่งต่อไปนี้

1. เกิดจากผลรวมขั้นสุดท้ายของการสะสมประสบการณ์ต่างๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตประจำวัน เจตคติที่เกิดขึ้นนั้นจะมีลักษณะมั่นคงถาวรพอสมควร

2. เกิดจากผลของประสบการณ์ในระยะนั้น ซึ่งประสบการณ์นั้นเป็นไปอย่างตื่นเต้นและรวดเร็วโดยทันทีทันใดนั่นเอง เจตคติก็เกิดขึ้นได้ เจตคติแบบนี้เป็นไปได้ทั้งเจตคติชั่วคราวและถาวร

3. เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากผู้อื่น ที่ตนนิยมชมชอบ เมื่อบุคคลนั้นแนะนำเขาก็จะปฏิบัติตามโดยดุเชฎี

4. เกิดขึ้นโดยการเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมโดยปราศจากเหตุผล ประสบการณ์เดิมเราชอบสิ่งนั้น เมื่อเราพบของใหม่ที่คล้ายคลึงกันก็อาจชอบด้วย เช่นเราชอบสีชมพูเมื่อเห็นคนใส่ชุดสีชมพูเราก็ชอบด้วย เป็นต้น

5. เกิดจากการได้เห็นตัวอย่างที่ดีหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะก็จะชอบปฏิบัติตามไปในทางที่ดีขึ้น

จะเห็นว่าเจตคติเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งรวมทั้งสภาพแวดล้อมรอบๆตัวบุคคลก็มีอิทธิพลต่อการเกิดเจตคติของบุคคล เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อน เป็นต้น

เจตคติไม่ได้เกิดขึ้นโดยกำเนิดหรือพันธุกรรมแต่เกิดขึ้นภายหลังซึ่งอาจเกิดการเรียนรู้อาการเลียนแบบ หรืออิทธิพลจากสิ่งอื่นๆ ซึ่งเจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ การศึกษาเจตคติจึงควรศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการเปลี่ยนแปลงเจตคติด้วยคือ

1. ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิด
2. ทฤษฎีความขัดแย้งของความคิด
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
5. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

1. ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิด (Theories of Cognitive Consistency) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่ว่า การคิดหรือการรู้เรื่องหนึ่งๆ ของบุคคลทำให้เกิดความรู้หลายๆด้าน หรือมีส่วนประกอบของความรู้หลายๆอย่าง รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้ารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีมากกว่าทางไม่ดี ก็จะทำให้เกิดความสอดคล้องของการเรียนรู้ขึ้น ทำให้เราเกิดเจตคติที่ดีในสิ่งนั้น และในทำนองเดียวกัน ถ้าเราารู้สึกในทางไม่ดีมากกว่าทางดีต่อสิ่งใดก็ตามเราก็จะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิดนี้ บางทีเรียกว่า Heider's P-C-X Formulation หรือ Heider's Three - Elements System ทฤษฎีนี้จะกล่าวถึง 3 สิ่งคือ

- P หมายถึง บุคคลหนึ่ง (อาจเป็นตัวเรา)
- O หมายถึง บุคคลอีกคนหนึ่ง (อาจเป็นเพื่อนเรา)
- X หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของ (หรือเป็นบุคคล)

ความสัมพันธ์ระหว่าง P-O-X จะสมดุลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ของ ส่วนประกอบต่างๆเหล่านั้นว่าเป็นไปในทางใด อาจเป็นทางบวก หรือทางลบ

2. ทฤษฎีความขัดแย้งของความคิด (Theories of Cognitive Dissonance) ทฤษฎีนี้ คิดโดย เฟสติงเจอร์ (Festinger) โดยมาจากความคิดที่ว่า มนุษย์ไม่สามารถทนต่อความขัดแย้ง หรือความไม่สอดคล้องกันได้ จึงจำเป็นต้องลดความขัดแย้งนั้นด้วยการเปลี่ยนแปลงเจตคติ เฟสติงเจอร์ กล่าวว่า ถ้าเจตคติไม่สอดคล้องต่อการกระทำแล้ว เจตคติต่อสิ่งนั้นจะเปลี่ยนไป หลักการของทฤษฎีนี้คือ ถ้าพฤติกรรมของบุคคลประกอบด้วยส่วนประกอบของความขัดแย้ง สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการเปลี่ยนส่วนประกอบของการรับรู้ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันนั้น

ตัวอย่างเช่น บางคนก่อนที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส) มีอุดมคติสูง เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รั้งเกียรตินักการเมืองบ้างหลง แต่เมื่อได้เป็น ส.ส แล้วมี ผู้นำเงินหรือของกำนัลมาให้เพื่อตอบแทนการกระทำที่ไม่ถูกต้องบางอย่าง เขาจะเกิดความ ขัดแย้งในใจที่ได้กระทำขัดกับอุดมคติ เพราะไม่สามารถลบล้างกับสิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้ว ดังนั้นเขาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนเจตคติ คือเปลี่ยนอุดมคติให้สอดคล้องกับการกระทำเพื่อลดความ ขัดแย้งในใจ หรืออาจเห็นว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นสิ่งดี โดยให้เหตุผลว่าอุดมคติกินไม่ได้ ซึ่งเป็นกลวิธีป้องกันตนเอง (rationalization) ซึ่งตัวแปรที่จะลดความขัดแย้งมีดังนี้

1. ความสำคัญของส่วนประกอบของการรับรู้ เช่น คนแก่อายุมากกับการดื่มสุรา จะมีการรับรู้ 2 อย่างคือ การดื่มสุราไม่ดี ทำให้เป็นโรคตับแข็ง เมื่อคิดว่าตนนั้นแก่แล้ว ความขัดแย้ง ก็จะไม่ต่างกันมากนัก แต่ถ้าบุคคลนั้นยังไม่อยากตาย ส่วนประกอบของความขัดแย้งนั้นก็จะมี มาก

1. อัตราส่วนของส่วนประกอบที่ขัดแย้งกับส่วนประกอบที่เหมือนกัน ถ้าอัตราส่วนของ ความขัดแย้งยิ่งสูงจะทำให้ความขัดแย้งมีมากขึ้น ดังนั้นถ้าต้องการลดความขัดแย้ง ก็ให้เพิ่ม ส่วนประกอบที่เหมือนกัน

2. ชนิดของส่วนประกอบที่เหมือนกัน ถ้าอยู่ในส่วนประกอบที่เหมือนกันก็ย่อมจะลด ความขัดแย้งลงได้ เช่นการเลือกซื้อระหว่างรถจักรยานยนต์ 2 คัน ย่อมมีความขัดแย้งน้อยกว่าการเลือกซื้อระหว่างรถยนต์ 1 คัน และรถจักรยานยนต์ 1 คัน

วิธีลดความขัดแย้งทางความคิด หรือการรับรู้ให้น้อยลง คือ

1. พยายามตัดสินใจใหม่อีกครั้ง โดยการตัดสินใจอย่างอิสระ หรือยินยอมโดยมีสิ่ง

บังคับจากภายนอก

2. ลดความสำคัญของการรับรู้บางอย่าง เปรียบเทียบดูว่าความรู้อย่างใดดีกว่ากัน
3. เพิ่มความเหมือนกันระหว่างสิ่ง 2 สิ่งขึ้น
4. เพิ่มส่วนประกอบที่เหมือนกันให้มากขึ้น

จะเห็นว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นหลังจากเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว การลดความขัดแย้งก็เป็นการเพิ่มความสนใจให้กับอีกสิ่งหนึ่ง que เลือกไว้นั่นเอง แสดงว่าเจตคติที่มีต่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป

3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Active Participation Theories) แนวความคิดของทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นผลมาจากการวิจัยทางจิตวิทยาสังคม บางเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ซึ่งแนะนำว่า "การเปลี่ยนเจตคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทำให้เกิดขึ้นได้โดยสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ" มีข้อมูลที่ศึกษาและแสดงให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมของอิทธิพลที่มีต่อเจตคติและพฤติกรรมของบุคคลซึ่งไม่เห็นด้วยกับการทำกิจกรรมสังคม สรุปผลการทำวิจัยหลายเรื่องสามารถนำมาประยุกต์ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ดังนี้

1. เจตคติของบุคคลจะมีผลอย่างมากจากกลุ่มที่เข้าร่วม และกลุ่มที่เขาต้องการร่วมด้วย
2. ถ้าเจตคติของบุคคลสอดคล้องกับมาตรฐานของกลุ่ม จะเป็นแรงเสริมกำลังให้กับเจตคตินั้นมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามจะเป็นการลงโทษ ถ้าบุคคลนั้นมีเจตคติไม่ตรงกับมาตรฐานของกลุ่ม
3. บุคคลขึ้นอยู่กับกลุ่มอย่างมากจะเป็นบุคคลที่เปลี่ยนแปลงเจตคติได้ยากที่สุด ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นความพยายามของบุคคลภายนอก
4. การสนับสนุนเจตคติบางอย่างของสมาชิกในกลุ่มถึงแม้เพียงหนึ่งคนก็จะสามารถลดพลังของกลุ่มใหญ่ที่จะมีอิทธิพลต่อเจตคติของสมาชิกในกลุ่มได้
5. ถึงแม้จะเป็นเพียงสมาชิกในกลุ่มเพียง 2 คนเท่านั้น ที่ยึดมั่นในเจตคติบางอย่างก็จะมีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มได้
6. การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่มและการตัดสินใจของกลุ่มจะช่วยแก้ไขการต่อต้านที่จะเปลี่ยนเจตคติใหม่ๆ ถ้ากลุ่มตัดสินใจที่จะยอมรับเจตคติใหม่ สมาชิกในกลุ่มก็จะยอมรับ เจตคตินั้นด้วย
7. ถ้าบุคคลเปลี่ยนแปลงกลุ่มอ้างอิงตน เจตคติของบุคคลมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วย

5. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories) แนวความคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีความเชื่อว่า "กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะเกิดการ

6. เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเรียนรู้ และการที่จะแสดงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผลสืบเนื่องที่เกิดจากการกระทำพฤติกรรมนั้นๆ ถ้าผลสืบเนื่องเป็นไปในทางดี พฤติกรรมนั้นก็จะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แต่ถ้าผลสืบเนื่องเป็นไปในทางที่ไม่ดี พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะไม่เกิดขึ้นอีก “ กล่าวคือ พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ที่เขาได้รับจากสังคมแวดล้อม สังคมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมรวมของบุคคล และจะมีปฏิกริยาซึ่งกันและกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเสมอระหว่างพฤติกรรมของบุคคล สิ่งที่เกิดในตัวบุคคล ได้แก่ ความคิด อารมณ์ ความคาดหวัง ฯลฯ และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลกระทำพฤติกรรมนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกต่อไปนั้นขึ้นกับการประเมินย้อนกลับของพฤติกรรมที่เขาได้แสดงออกไปแล้ว

องค์ประกอบที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญ มี 4 อย่างคือ

1. ความสำเร็จในการทำพฤติกรรมหนึ่ง
2. การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น
3. คำพูดที่จูงใจ
4. การเร้าทางอารมณ์

จากแนวคิดนี้ สามารถใช้วิธีการเพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมดังนี้

1. การให้แรงเสริมโดย (direct reinforcement) เป็นวิธีการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยวิธีค่อยๆปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสนองตอบของบุคคลให้กระทำพฤติกรรมที่มีความยากเพิ่มขึ้น บุคคลก็จะเรียนรู้ปฏิบัติตอบสนองใหม่ และมีประสบการณ์ ตรงกับผลสืบเนื่องจากการกระทำปฏิกริยาตอบสนองนั้น

2. การหยุดพฤติกรรม (extinction) ถ้าต้องการจะให้บุคคลหยุดกระทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่ง สามารถทำได้โดยไม่ให้ผลสืบเนื่องที่เขาคาดหวังให้เกิดขึ้น

3. การให้แรงเสริม และการหยุดพฤติกรรมโดยการสังเกตจากบุคคลอื่น (vicarious reinforcement and vicarious extinction) การให้บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น แทนที่จะได้ประสบการณ์ตรง จะช่วยทำให้บุคคลนั้นเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมได้

4. การสื่อสาร (communication) การให้ข่าวสารที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า กับการตอบสนอง สิ่งทีให้นี้แตกต่างจากความเชื่อของบุคคล อาจช่วยเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมได้

5. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) แนวความคิดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ได้มีพัฒนาการ

การวัดเจตคติ

เจตคติเป็นคุณลักษณะภายในที่มีลักษณะเป็นนามธรรม การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม เป็นการวัดความรู้สึก ความเชื่อของบุคคล จึงไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่วัดได้จาก

บุคคลที่แสดงออกมาทางภาษาในรูปของความคิดเห็น โดยอาจได้จากการสอบถาม สัมภาษณ์ และแบบสอบถามหรือแบบวัดเจตคติโดยตรง ซึ่งปริยาภรณ์ วงศ์อนุตะโรจน์ (2521, หน้า 215) และเชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2522, หน้า 28) ให้ข้อตกลงเบื้องต้นในการวัดเจตคติที่ตรงกัน ดังนี้

1. การศึกษาเจตคติเป็นการศึกษาความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวา หรืออย่างน้อยก็เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่ไม่เปลี่ยนแปลง
2. เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง ดังนั้นการวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อมจากแนวโน้มที่บุคคลแสดงออกหรือพฤติกรรมที่มีแบบแผนคงที่
3. การศึกษาเจตคติของบุคคลมิใช่เป็นการศึกษาทิศทางเจตคติของบุคคลเท่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อย หรือความเข้มของเจตคติด้วย

จะเห็นได้ว่าเจตคติ มีความสำคัญมีประโยชน์ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกมา การที่จะศึกษาเจตคติของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมจะช่วยให้เห็นถึงความรู้สึก และความคิด ความพอใจไม่พอใจต่อสิ่งต่างๆ ทำให้เข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมาได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วินิตา วรรณวิวัฒน์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ความต้องการความช่วยเหลือ ในด้านวิธีการวัด และประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1. ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนในระดับปานกลาง แต่มีเจตคติต่อการวัดและประเมินผลการเรียนในระดับดี
2. ครูที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีความรู้ความเข้าใจ ในระเบียบวิธีการวัดผล และประเมินผลการเรียนสูงกว่าครูที่มีอายุสูงกว่า 35-45 ปี และครูที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนสูงกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาตรีและวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนครูที่มีวุฒิปริญญาตรีมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนสูงกว่าครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีประสบการณ์ทางการสอน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่างกันมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกัน

5. ครูที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปี ขึ้นไป มีเจตคติต่อวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนดีกว่าครูที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และครูที่มีอายุ 35-45 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีเจตคติต่อวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนดีกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีมีเจตคติต่อวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนดีกว่าครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีประสบการณ์ทางการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป มีเจตคติต่อวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนดีกว่าครูที่มีประสบการณ์ทางการสอนไม่เกิน 3 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. มีข้อเสนอแนะบางประการให้ปรับปรุงเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลการเรียน เช่น วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารไม่เพียงพอ และควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

เบญจวรรณ ศรีมารุต (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชายและหญิงอายุ 4-5 ปี ที่มีระเบียบวินัยต่ำ กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แบบบันทึกและแบบประเมินแฟ้มสะสมงาน และแบบทดสอบความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีความเชื่อมั่น .94 ผลการวิจัยพบว่า

เด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานและการประเมินผลแบบปกติก่อนกับหลังการทดลอง มีความมีระเบียบวินัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานและการประเมินผลแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประสงค์ สกุลชัง (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจ สภาพการปฏิบัติสภาพปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา และเจตคติต่อการวัดผลและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง พร้อมทั้งเปรียบเทียบความเข้าใจและเจตคติต่อการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงของครูที่สอนในกลุ่มวิชาแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่สอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 230 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูในโรงเรียนประถมศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56.78) และมีเจตคติที่ดีต่อการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง

2. ครูที่สอนในกลุ่มวิชาแตกต่างกัน มีความเข้าใจในการวัดผล และประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง และ เจตคติต่อการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

3. ครูในโรงเรียนประถมศึกษา มีการนำเอาวิธีการวัดผล และประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงไปใช้ระหว่างที่มีการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เครื่องมือที่ใช้มากที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ รองลงมาคือ การตรวจผลงานของนักเรียนและสนทนาซักถาม

4. ปัญหาที่สำคัญที่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาประสบอยู่ ได้แก่ ความคลุมเครือไม่ชัดเจน ในวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง รองลงมาคือ มีภาระการสอนและงานพิเศษมาก

5. แนวทางการแก้ไขปัญหาคือครูที่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาเสนอแนะมาคือ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับคณะครู เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจใน วิธีการวัดประเมินผลการเรียนตามสภาพจริงอย่างชัดเจน และควรกำหนดเกณฑ์ต่างๆ ในการวัดให้ชัดเจนเป็นมาตรฐาน เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้วัดและประเมินผลการเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

โทมัส (Thomas. 1994, p. 301) ได้วิจัยเรื่องความเข้าใจของครูผู้สอนในการเปลี่ยนวิธีการสอนจากการปฏิบัติในการวัดผลสภาพจริงของครูผู้สอน ใช้วิธีโดยเขานำเอาแบบสอบถามไปสอบถามครูผู้สอนที่นำวิธีการวัดผลสภาพจริงที่ครูปฏิบัติและแนะนำไปใช้ในโรงเรียน ผลปรากฏว่า ครูเหล่านั้นตอบว่า เมื่อใช้วิธีการวัดผลสภาพจริงจากการจัดการสอนในโรงเรียน แล้วพบว่าอุปสรรคและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเปลี่ยนแปลงไปทั้งสภาพการณ์ และเงื่อนไขในการจัดการเรียนการสอนก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย การวัดและการประเมินผลเปรียบได้ดั่งกับกุญแจที่ช่วยให้ครูได้รู้นักเรียนในทุกๆ ด้าน ซึ่งเป็นเส้นทางใหม่ที่ ทำให้ครูรู้ว่า นักเรียนสามารถทำอะไรได้บ้าง ตลอดจนนักเรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการเรียนและจัดได้ว่าเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ครบวงจร

แอนดริวส์ (Andrews. 1994, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาข้อมูลในการใช้แฟ้มสะสมงานในกิจกรรมการเรียนเขียนอ่าน เป็นประจำทุกวันและทุกพฤติกรรม พบว่า

1. การประเมินผลและวิธีสอนควรจัดในรูปแบบที่นักเรียนต้องการ
2. นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ แบ่งปัน ความรับผิดชอบในการประเมินผลและวิธีสอน
3. การอธิบายความหมายประกอบตามความสามารถจะทำงานได้อย่างเต็มใจ
4. ครูมีความกระตือรือร้นในการที่จะนำสิ่งที่นักเรียนต้องการมาให้ศึกษาเพิ่มเติม
5. ครูและนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำวันและสะท้อนให้เห็นถึงการ

นำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมายในอนาคตด้วยตนเองทั้งครูและนักเรียน

6. ข้อมูลที่ได้ระหว่างการสื่อสารจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะใช้ในการวางแผนวิธีสอน

7. การใช้แฟ้มสะสมงาน จะช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรม การเรียนการสอนได้ตรงตามความสามารถของนักเรียน

เมอร์ฟี (Merphy. 1995. บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า กลุ่มที่ประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานจะได้รับความรู้ การพัฒนาด้านทักษะ และความต้องการเรียนรู้ อีกทั้งกระบวนการของแฟ้มสะสมงานจะสนับสนุนการสนทนาติดต่อกันและร่วมงานกันด้วย ซึ่งแฟ้มสะสมงานจะให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตรง และกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และคุณค่าที่แท้จริงของแฟ้มสะสมงานที่ใช้ในการประเมินจะเห็นชัด เมื่อนักเรียนสะท้อนและวิเคราะห์ความก้าวหน้าและการพัฒนาตนเองตามระยะเวลา

พีค (Peack. 1995. p.101) ได้วิจัยในเรื่องการคัดเลือกงานเขียนโดยการหาค่า ความเที่ยงตรงจากการวัดผลสภาพจริงของกลุ่มนักเรียนที่ได้เรียนและไม่ได้เรียน โดยส่งผลงานจากการเขียนมาให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินผลปรากฏว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เป็นตัวชี้้นำ ทำให้ได้ค่าความเที่ยงตรงสูง โดยกลุ่มที่ได้เรียนจะมีผลงานที่ดีโดยการประเมินตามสภาพที่แท้จริงเป็นวิธีการที่เป็นธรรมชาติและเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนอยู่ก่อนแล้ว เมื่อนำทั้งสองมาเปรียบเทียบกันปรากฏว่าความเที่ยงตรงแตกต่างกัน

อีเกนเลน (Egeland. 1996. p.195) ได้วิจัยการวัดผลของนักเรียนในระดับเกรด 5 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติ โดยก่อนการทดลองเขาได้ทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบสังเกตของสถาบันวัดผลการศึกษาแห่งชาติ โดยเขาได้จัดกลุ่มควบคุมเป็น 3 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ที่ใช้วิธีการวัดผลสภาพจริงจากการเรียนที่จัดในชั้นเรียนเมื่อเวลาผ่านไปเขาได้ทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน ผลปรากฏว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้การวัดผลตามสภาพที่แท้จริง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีเจตคติที่ดีแตกต่างจากกลุ่มควบคุมที่ใช้การวัดผลและประเมินผลแบบดั้งเดิม

เคลม (Klem, 1996. p.120) ได้วิจัยเรื่องการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนขึ้นโดยให้ผู้ประเมินเป็นคนเลือกเนื้อหาที่มีความแตกต่างกัน ผลปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่ได้รวบรวมมากับผลการประเมินจากการเรียนในสภาพชีวิตจริง ของผู้เรียนมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ซึ่งสรุปความว่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของการประเมินผลตามสภาพจริงในการเรียน ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับวิธีการในการเลือกเนื้อหาที่มีความหมาย เหมาะสมต่อชีวิตผู้เรียนมาบูรณาการกันแล้ว จึงดำเนินการวัดผลตามสภาพจริง ของนักเรียนซึ่งอยู่ในขณะที่ทำการเรียนการสอนในโรงเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นจะเห็นได้ว่าการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการวัดและประเมินผลแนวใหม่สำหรับครูประถมศึกษาแล้วจึงควรนำไปปฏิบัติ เพราะจะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะกับเด็กนักเรียนทำให้ไม่กดดันในการเรียนไม่ต้องพ่วงกับการสอบ ทำให้ทราบถึงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนแต่ละคน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำวิธีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงมาใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ การสอนและเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี